

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MAGISTRSKO DELO

Preživljanje prostega časa in mediji v zgodnji adolescenci

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Maja Kristan

Viktorija Kralj Požar

Ljubljana, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MAGISTRSKO DELO

Preživljanje prostega časa in mediji v zgodnji adolescenci

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Maja Kristan

Viktorija Kralj Požar

Ljubljana, 2018

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, doc. dr. Milku Poštraku, za vso strokovno vodenje in nasvete pri izdelavi magistrskega dela.

Hvala ravnateljicam in svetovalnim delavkam Osnovne šole A. T. Linharta Radovljica in Osnovne šole dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica, ki so nama omogočile, da sva na njihovih šolah izvedli anketni vprašalnik. Hvala tudi vsem učencem, ki so sodelovali pri reševanju anketnega vprašalnika.

Posebna zahvala pa je namenjena najini družini, ki naju je ves čas v času študija spodbujala in nama stala ob strani.

Iskrena hvala tudi vsem ostalim, ki ste v najinih mislih.

*»Računalniki so neuporabni. Znajo samo dajati
odgovore«.*
Pablo Picasso

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Maja Kristan, Viktorija Kralj Požar

Naslov naloge: Preživljanje prostega časa in mediji v zgodnji adolescenci

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Štev. strani: 74

Štev. prilog: 2

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Deskriptorji: prosti čas, mladi, adolescenca, mediji, preživljanje prostega časa, uporaba medijev v prostem času, dejavnosti prostega časa, spol, okolje

Povzetek: V magistrskem delu z naslovom »Preživljanje prostega časa in mediji v zgodnji adolescenci« sva v teoretičnem delu na podlagi literature opredelili pojem mladostništva in adolescence ter razvojna obdobja adolescence, saj je to obdobje še posebej občutljivo za razvoj osebnosti. V nadaljevanju sva definirali pojem, pomen in funkcije prostega časa. Za lažje razumevanje pojma prostega časa, sva ga opredelili terminološko. Zanimalo naju je tudi, kakšne so v obdobju adolescence pasti prostega časa. V raziskavi sva se osredotočili na razlike v doživljanju prostega časa in uporabe medijev med spoloma in glede na bivanje v urbanem in ruralnem okolju adolescentov. Posebno poglavje sva namenili množičnim medijem. Opredelili sva vrste medijev, ki so bili ključni za drugi del najine raziskave in njihov vpliv na mladostnika. V zaključku teoretičnega dela sva predstavili socialno delavske vidike preživljanja prostega časa mladih.

V empiričnem delu sva s pomočjo anketnih vprašalnikov raziskali, ali imajo učenci sedmih razredov dveh osnovnih šol dovolj prostega časa, njihovo razumevanje kvalitetnega oz. konstruktivno izkoriščenega prostega časa, kako učenci preživljajo prosti čas, ali so to organizirane dejavnosti v sklopu šole, izven šolske dejavnosti, kje in s kom preživljajo prosti čas, kaj učencem predstavlja za njih najboljši način preživljanja prostega časa. V drugem delu raziskave sva se osredotočili na preživljanje prostega časa v povezavi z mediji, in sicer v kakšnem obsegu učenci in katere medije pri preživljanju prostega časa uporabljajo. Zanimalo naju je njihovo doživljanje in kritično doživljanje uporabe medijev kot način preživljanja prostega časa.

Posebej sva želeli raziskati in primerjati ali obstajajo razlike pri preživljanju prostega časa in uporabe medijev v prostem času glede na njihov spol in glede na to, ali otroci prihajajo iz urbanega ali ruralnega okolja.

Title: Spending leisure time and media in early adolescence

Key words: Key words: leisure time, youth, adolescence, media, spending leisure time, use of media in leisure time, leisure time activities, gender, the environment

Abstract: In the theoretical work of our master's thesis entitled "Spending leisure time and media in early adolescence", we defined the concept of adolescence and the developmental periods of adolescence, on the basis of literature, because this period is particularly sensitive to the development of personality. Next, we defined the concept of meaning and functions of leisure time. To facilitate understanding of the concept of leisure time, we defined it terminologically. We were also interested what kind of leisure time traps appear in the period of adolescence. In the research, we focused on gender differences in the experience of leisure time and the use of the media and differences between adolescents living in the urban or rural environment. We devoted a special chapter to the mass media. We defined the types of media that were crucial to the second part of our research and their impact on the adolescent. In the conclusion of our theoretical work, we presented the social workers' aspects of spending leisure time of the youth.

In the empirical part we studied, with the help of survey questionnaires, whether students of the 7th grade of two elementary schools have enough leisure time, their understanding of quality and constructively utilized leisure time, how students spend their leisure time, whether these are organized activities within the school, outside school activities, where and with whom they spend their leisure time, what is for pupils the best way to spend their leisure time. In the second part of our research, we focused on spending leisure time in relation to the media. We were interested in to what extent and which media students use in their leisure time. We were also interested in their experience and their critical experience of using the media as a way of spending leisure time.

We especially wanted to explore and compare whether there are differences in spending leisure time and the use of media in leisure time considering their gender and whether children come from an urban or rural environment.

PREDGOVOR

Ena ključnih sestavin otrokovega ali mladostnikovega življenja je preživljanje prostega časa, ki ga mladi preživijo zunaj formalno strukturiranih dejavnosti; torej časa, ko je mladostnik razbremenjen vseh šolskih obveznosti, obveznosti dela doma in ne navsezadnje časa, ki mu ostane za sprostitev in ko se svobodno odloča, kako ga bo preživel. Kot strokovni delavki na področju socialnega varstva se velikokrat srečujemo z otroki in mladostniki, ki svoj prosti čas preživljajo zelo različno, bodisi aktivno, bodisi povsem pasivno in lahko rečeva tudi nekvalitetno. Vse večkrat pa se z mladostniki, ki svoj prosti čas preživljajo ob medijih in raznih elektronskih napravah, srečujemo v vsakdanjem življenju, tudi v domačem okolju. Kot večina najine generacije, ki je svoj prosti čas preživljala na igriščih in travnikih v družbi otrok iz sosednjega bloka ali vasi, se težko sprijazniva, kako mladi današnje generacije preživljajo svoj prosti čas, ki ga v svojih letih vidiva kot zelo dragocenega. Mlade opazujemo kako vse več svojega prostega časa namenjajo gledanju televizije in igranju računalniških iger.

Prosti čas dojemava kot počitek, zabavo, igro, razvedrilo, hobi, šport, rekreacijo. Kakovostno preživljanje prostega časa koristi zdravju, tako telesnemu, kot duševnemu ter čustvenemu in intelektualnemu razvoju. Med tem časom ima posameznik možnost za samorefleksijo, kako si urediti obveznosti in življenje. Bistvena značilnost prostega časa je svoboda in svobodno odločanje, kako bomo ta čas preživel. Res pa je, da je izbor pogojen z različnimi dejavniki, kot kulturni kapital, socialni kapital, gmotni položaj, šolski uspeh, zdravje, vera, odvisnosti, socializacija, mobilnost. Prosti čas mladih pa bi lahko opisali kot čas, ko mladim ostane po opravljenih šolskih in domačih obveznostih.

Pomemben delež najine raziskave vidiva tudi v tem, da sva z anketiranjem učencev le te spodbudili k bolj kritičnemu razmišljanju o kvalitetnem in konstruktivnem preživljanju prostega časa z večjo odsotnostjo posluževanja medijev in spleta.

KAZALO

1	TEORETIČNI DEL.....	1
1.1	OBDOBJE MLADOSTNIŠTVA IN ADOLESCENCA	1
1.1.1	MLADOSTNIŠTVO.....	1
1.1.2	ADOLESCENCA	2
1.1.2.1	DEFINICIJE ADOLESCENCE.....	2
1.1.2.2	RAZVOJNA OBDOBJA ADOLESCENCE	3
1.2	PROSTI ČAS	5
1.2.1	DEFINICIJE PROSTEGA ČASA	5
1.2.2	PROSTI ČAS SKOZI ZGODOVINO	7
1.2.3	POMEN PROSTEGA ČASA	9
1.2.4	POMEN PROSTEGA ČASA ZA MLADE	10
1.2.5	FUNKCIJE PROSTEGA ČASA	11
1.2.6	PASTI PROSTEGA ČASA	13
1.3	RAZLIKE MED MLADIMI IN PROSTI ČAS.....	15
1.3.1	SPOLNE RAZLIKE V RAZVOJU	15
1.3.2	SPOLNE RAZLIKE PRI PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA IN UPORABI MEDIJEV	16
1.3.3	RAZLIKE PRI PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA GLEDE NA URBANO IN RURALNO OKOLJE.....	18
1.4	MNOŽIČNI MEDIJI IN PROSTI ČAS MLADIH.....	19
1.4.3	KAJ SO MNOŽIČNI MEDIJI	19
1.4.4	VRSTE MEDIJEV	20
1.4.5	VPLIV MEDIJEV NA MLADOSTNIKA	22
1.5	SOCIALNO DELAVSKI VIDIKI PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA MLADIH.....	25
1.5.1	DOGAJANJE V ASPEKTU PROSTEGA ČASA	25
1.5.2	OSEBA IN PROSTI ČAS.....	26
1.5.3	SVOJSTVENOST RAVNANJA MLADOSTNIKA	27
1.5.4	ŽIVLJENJSKI SVET UPORABNIKA.....	30
1.5.5	VRSTE PRISTOPOV PRI DELU Z MLADIMI	31
2	EMPIRIČNI DEL	34
2.1	NAMEN RAZISKAVE	34
2.2	METODOLOGIJA	35
2.2.1	VRSTA RAZISKVE IN SPREMENLJIVKE	35
2.2.2	RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	35
2.2.3	POPULACIJA	36
2.2.4	ZBIRANJE PODATKOV	36
2.2.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	36
2.3	REZULTATI IN RAZPRAVA	36
2.4	SKLEPI	59
3	LITERATURA.....	59

1 TEORETIČNI DEL

1.1 OBDOBJE MLADOSTNIŠTVA IN ADOLESCENCA

1.1.1 MLADOSTNIŠTVO

Mladostništvo je obdobje odraščanja med otroštvom in odraslostjo, ko mladostnik oblikuje svojo identiteto. Je verjetno eno najboljčutljivejših obdobj človeka v življenju, saj gre za obdobje hitrega telesnega razvoja, burnih čustev, eksperimentiranja. V tem obdobju mladostnik oblikuje lastna stališča ter preizkuša lastne vzorce vedenja, se osamosvaja od staršev in na prvo mesto pa postavi odnose z vrstniki. Na mladostnikov razvoj močno vpliva ravno preživljanje prostega časa z vrstniki.

Obdobje mladostništva se v današnjem svetu hitro spreminja, začetek pubertete je zgodnejši, hkrati pa mladi kasneje prevzemajo zrelejše socialne vloge. Intenzivno se spreminja tudi socialno okolje. Mladostništvo je obdobje velikih priložnosti in čas, v katerem se postavijo temelji za zdravje v odrasli dobi. Vlaganje v adolescenco je pomembno za bodočo kvaliteto življenja družbe. Prav obdobju mladostništva je ključno posvetiti večjo pozornost, še posebej, ker današnja generacija mladostnikov stopa po drugačni poti adolescence kot pretekle (Gobec, 2014, v Lekič, K., Tratnjek, P., Konec, N. in Cugmas, M.).

”Na prehodu iz otroštva v odraslost skozi kognitivni, fizični, socialni in emocionalni razvoj mladostnik eksperimentira z novimi vedenji”. Tvegana vedenja so v adolescenci način, kako si mladostniki oblikujejo svojo identiteto, preizkušajo veščine odločanja, razvijajo realno podobo o sebi in drugih. Tovrstna ”raziskovalna” vedenja so v tem obdobju naravna in mladostnikom omogočajo, da se soočajo s posledicami svojih odločitev v različnih situacijah. V obdobju mladostništva se razvija tudi z zdravjem povezano vedenje (škodljiva raba alkohola, tobaka, raba prepovedanih drog, tvegano spolno življenje, telesna nedejavnost...) in prispeva k epidemiji kroničnih nalezljivih bolezni (prav tam).

1.1.2 ADOLESCENCA

1.1.2.1 DEFINICIJE ADOLESCENCE

Beseda adolescenca izvira iz latinskega pridevnika »adolescens« in pomeni doraščajoči. Po SSKJ je adolescenca doba človekovega razvoja med puberteto in zrelostjo, mladostna doba (http://bos.zrc-sazu.si/cgi_new/neva.exe?name=ssbsj&expression=adolescenca, pridobljeno 22.5.2018).

Coleman in Hendry (1999; povzeto po Poljšak Škraban, 2004, str. 10) pravita, da je:

- adolescenca še posebej občutljivo obdobje razvoja osebnosti;
- neprilagojeno vedenje se pojavi v primeru, ko obrambni mehanizmi mladostnika ne zmorejo razreševati notranjih konfliktov in napetosti;
- če uspe razviti mladostnik zrele emocionalne in spolne stike zunaj družine, je osvoboditev napetosti neobhodna.

Že leta 1904 je v svoji študiji Hall (Poljšak Škraban, 2004, str. 7) prvi raziskal obdobje mladosti in ga tudi poimenoval z besedo »adolescenca«. Menil je, da je za adolescenco značilno viharništvo, stresi in uporji mladih proti različnim avtoritetam, Tako pojmovanje se je kljub velikim družbenim spremembam obdržalo razmeroma dolgo. Coleman in Hendry (1990; povzeto po Poljšak Škraban, 2004, str. 9) pa v letu 1990 zaključujeta, da gre za probleme upornišтва, opozicionalnosti, revolucionarnosti, zavračanja norm in nasilništva pripisati le manjšemu številu mladostnikov in niso posledica razvojnega obdobja adolescence kot takšne, temveč so bolj posledica drugih dejavnikov, npr. motenih odnosov v družini.

Horvat in Magajna (1989, str. 233) navajata, da je adolescenca obdobje sprememb, ko posameznik preide iz obdobja otroštva (odvisnosti, zaščitenosti, primarne navezanosti na družino), v odraslo dobo (obdobje samostojnosti, neodvisnosti, odgovornosti zase in za druge, navezanosti na partnerja drugega spola). »Adolescenca je obdobje in proces duševnega dozorevanja iz otroka v odraslega. Proces dozorevanja preko medsebojnega delovanja med otrokom in njegovim predmetnim in družbenim okoljem. Od odvisnosti in zaščitenosti v lastni družini mora posameznik preiti na samostojno odločanje in delovanje ter skrb za druge, to pa zahteva reorganizacijo odnosa do sebe in sveta, pridobitev mnogih novih stališč in zmožnosti« (prav tam).

Anatrella (1993; povzeto po Poljšak Škraban, 2004, str. 11) opredeljuje adolescenco kot obdobje privzemanja lastne spolne vloge in ponotranjenja lastne identitete, v kateri se posameznik dojema kot avtonomna in samostojna oseba, čeprav je v svojem delovanju še vedno razmeroma odvisna od svojega okolja.

Ule in Mihelj (1995, str. 29) opredeljujeta adolescenco kot proces psihofizičnega dozorevanja posameznika v obdobju mladosti. Adolescenca je psihološki pojem, povezan s procesi dozorevanja osebnosti po zaključku pubertete, za razliko od mladosti, ki je bolj sociološki oziroma socialnopsihološki pojem, ki obravnava vraščanje posameznika v družbo oziroma družbeno poimenovanje in pojmovanje življenjskega obdobja med otroštvom in odraslostjo. V tem procesu posameznik izoblikuje svojo osebnost na osnovi svojih psihofizičnih dispozicij in interakcije s socialnim in fizičnim okoljem. V adolescenci se izoblikujejo osnovne strukture za uravnavanje razmerja med potrebami posameznika in zunanjimi pričakovanji, za lasten sistem izkušenj in za zavestno refleksijo razvojnega procesa.

1.1.2.2 RAZVOJNA OBDOBJA ADOLESCENCE

Obdobje adolescence je pomembno za otrokov razvoj, saj si mladostnik prav v obdobju adolescence oblikuje svojo identiteto. Adolescenca je razvojno obdobje mladostnika med otroštvom in odraslostjo. Strokovnjaki različno opredeljujejo začetek in konec obdobja adolescence, začelo naj bi se nekje med 11. letom starosti torej z nastopom pubertete, in končalo približno pri 22. letu starosti, ko mladostnik nekako vstopi v dobo odraslosti.

Jean Marie Forget (2002, str. 119-120) pojasnjuje, da se adolescenca, če jo gledamo kot obdobje, stalno spreminja. Puberteta je vedno zgodnejša, in če se je pred nekaj leti začela pri trinajstih ali štirinajstih letih, je to sedaj pri enajstih letih. Samostojnost pa je zaradi daljšega študija, zahtev dela in individualiziranih življenjskih slogov, vedno poznejša. Razmik med otrokovo puberteto in njegovo avtonomijo se je postopoma povečal, puberteta se tako pri sodobnem načinu življenja začne prej, zaradi gospodarskih sprememb pa danes otroci neodvisnost dosežejo pozneje. Spodnja meja adolescence se tako navezuje na prihod pubertete. Spremembe v adolescentovem telesu so resnične, nepredvidljive, neukrotljive in nepopravljive. Morfološke spremembe pri adolescentu pogosto povzročijo nelagodje in negotovost glede identitete. Zgornja meja tega obdobja pa je povezana z znamenji finančne, poklicne in čustvene samostojnosti.

Horvat in Magajna (1989, str. 233-234) pravita, da medtem ko se puberteta z biološko zrelostjo konča, proces duševnega dozorevanja traja še več let po doseženi telesni zrelosti. Sam pojav in trajanje adolescence sta odvisna predvsem od značilnosti in zahtev posameznega družbenega okolja. To obdobje bo trajalo tem dlje, čim večje zahteve postavlja družba po intelektualni, čustveni in socialni zrelosti in čim višja je njena civilizacijska in tehnološka stopnja.

Za razliko od pubertete, ki je proces pospešenega telesnega razvoja, ki poteka od 10. do 13. leta starosti pri dekletih in od 12. do 15 leta pri fantih, je adolescenca proces duševnega in socialnega dozorevanja. Po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) adolescenco delimo na tri obdobja:

1. Zgodnja: od 10. do 14. leta
2. Srednja: od 15. do 19. leta
3. Pozna: od 20. do 24. leta

Olga Poljšak Škraban pojasnjuje (2004, str. 14), da so obstoječe razmejitve posameznih razvojnih obdobj v času adolescence vedno bolj sporne zaradi zanemarjanja hitrih in obsežnih družbenih sprememb.

V 50 – ih letih je Hurlockova (povzeto po Poljšak Škaban, 2004, str. 14) ločila štiri faze mladostništva:

- *predadolescenco* (10-12 let), ki se nanaša na spolno dozorevanje posameznika, oblikovanje identitete, težnjo po samostojnosti, upiranje avtoritetam, spreminjanje vrednostnega sistema, usmerjenost k prosocialnim oblikam vedenja itd.,
- *zgodnjo adolescenco* (12-14 let), ki poleg značilnosti predhodne faze zajema zlasti postopen razvoj avtonomne morale in težnjo k popolnosti,
- *srednjo adolescenco* (14-17 let), ki jo označujeta razvoj formalno-logičnega mišljenja in pospešen socialno-emocionalni razvoj in
- *pozno adolescenco* (17-20 let), kot dobo konsolidacije ali pomirjanja s samim seboj in svetom.

Za Colemanovo (1989, povzeto po Ule in Miheljak, 1995, str. 30) fokusno teorijo adolescence je bistvena teza, da je adolescent *aktiven agens* v svojem razvoju, da je institucija lastne socializacije, po čemer se loči od razvoja v otroštvu. Coleman se opiral na raziskave

ameriških adolescentov, ki kažejo, da se od 11. do 13. leta pri adolescentih zgostijo problemi, povezani s spolnostjo (strahovi pred spolnostjo, nejasnosti glede svoje spolne vloge in kompetence), od 13. do 15. leta pridejo na vrsto problemi z vrstniki (identifikacija z vrstniki, strahovi pred zavračanjem v vrstniških skupinah), od 15. do 17. leta pa konflikti z avtoritetami, na primer odtrganje od avtoritete in nadzora staršev, šole.

1.2 PROSTI ČAS

1.2.1 DEFINICIJE PROSTEGA ČASA

Samo definiranje prostega časa niti za strokovnjake ni tako enostavno, kot navaja dr. Metka Kuhar (2008), zato, ker ne gre le za skupek aktivnosti ali razporeditev prostega časa, ampak ga vsakdo definira glede na lastno percepcijo šolskih in službenih zahtev, vsakodnevnih obveznosti, odgovornosti v družini in plačanega dela. Največkrat se ga definira kot nedelovni čas, čas zase, za predah, zabavo, umiritev in počitek; čas, ko lahko počneš, kar želiš po lastni izbiri, oziroma ko se ukvarjaš z aktivnostmi, ki nudijo raznolikost, razvedritev, sprostitvev, socialno in osebno izpolnitev.

Za pojem prostega časa ni enotne in za vse primere sprejemljive definicije. Teoretik Miro A. Mihovilić (1975, povzeto po Strojín, str. 40) gleda na prosti čas kot na časovni interval v katerem je človek prost in svoboden, da dela tisto, kar hoče, in ne dela tistega, česar ne želi. Prosti čas je opredelil takole:

- čas, ki se kvalitetno razlikuje od vsakega drugega časa;
- konec dela, razlika od dela, antiteza delu in odtujitev od dela;
- minimum obveznosti do drugih;
- določeno stališče ali motivacija;
- družbeni nadzor nad uporabo tega časa pri drugih, da se opravi ali izogne nekemu vplivu;
- stanje ali motivacija bodisi za zadovoljstvo ali nezadovoljstvo ;
- socialni simbol družbenega in razrednega položaja, uspeha pri delu in življenjske dobe;
- prostor, v katerem se razvijata civilizacija in kultura družbe.

Slovenski teoretik prostega časa, Rudi Lešnik (1982; povzeto po Strojin, 1982), opredeli prosti čas kot tisti čas v dnevu, ko ostaja človeku med obveznim delom, časom za zadovoljevanje fizioloških in higienskih potreb ter spanjem, brez zunanjih pritiskov in narokov, s početji in javnostmi, kakor jih izbira posameznik sam sredi okoliščin, v katerih živi, ne da bi ga kaj obvezovalo ali bi vsebovalo kakršnekoli obvezujoče posledice zunaj njega samega.

Parker (1971; povzeto po Černigoj Sadar, 1991, str. 16-17) prosti čas opredeli kot neobvezni čas, čas brez dolžnosti, osvobojeni čas. Prosti čas je čas, v katerem je možna svobodna izbira aktivnosti.

Dumazedier (1960; povzeto po Černigoj Sadar, str. 14) opredeli, da prosti čas sestoji iz številnih dejavnosti, prek katerih posameznik lahko izrazi svojo lastno svobodno voljo – po počitku, zabavi, izpolnjevanju svojega znanja, izboljšanju svojih sposobnosti ali po povečanju svojega prostovoljnega sodelovanja v družbenem življenju – potem, ko je opravil svoje poklicne, družinske in socialne obveznosti.

Številni strokovnjaki so skušali definirati prosti čas in vsem je bilo enako dejstvo, da prosti čas zajema številčna področja človekovega življenja. Kljub različnim mnenjem večina strokovnjakov označuje prosti čas kot tisti čas zunaj poklicnih, družbenih in družinskih obveznosti in potreb. To je čas, ko naj bi posameznik prosto razpolagal s preostalim časom in uporabljal pozitivne vsebine za oddih, razvedrilo, izobraževanje, kulturno izpopolnjevanje in razvoj osebnosti (Kristančič, 2007, str. 20).

S. Derganc (2004, str. 29) pa opredeli prosti čas kot čas, ko nas ne veže nobena nuja ali obveznost in ta čas daje človeku večje možnosti, da dobro premisli, kako naj si uredi delo in življenje. V prosti čas po njenem mnenju ne sodijo dejavnosti zunaj delovnega časa, ki so povezane z delovnim procesom, čas poti na delovno mesto in nazaj, poraba časa za nujne vsakodnevne potrebe, poraba časa za nego, oskrbo in vzgojo otrok, za osebno higieno, spanje in prehrano. Bistvena komponenta prostega časa je svobodno odločanje o svojem času in njegovi izrabi. Prosti je čas je torej čas, ko se človek lahko preda po svoji volji, zunaj poklicnih, družinskih in družbenih potreb in obveznosti, zaradi oddiha, zabave in razvoja.

1.2.2 PROSTI ČAS SKOZI ZGODOVINO

Da bi lažje razumeli sam pojem prostega časa, je pomembno, da ga opredelimo terminološko. Povzeto po Kristančič (2007, str. 15-17), fenomena prostega časa ne moremo pripisati le obdobju, v katerem živimo, kajti prosti čas, spreminjajoč svoj smisel in funkcijo, se je pojavljal kot vsebina življenjske resničnosti pri posameznih družbenih slojih in različnih stopnjah družbenega razvoja. V antični Grčiji v Aristotelovem delu zasledimo navedbe, da naj se občani ukvarjajo z ročnim delom, kmetijstvom, in da je treba za človekove vrline in državne posle veliko prostega časa. Trdi, da se ljudje odločajo za vojno zaradi miru, za delo pa zaradi prostega časa. Aristokracija grške antike je po tedanjem dojemanju svoj prosti čas preživljala v neproizvodnih, nepoklicnih dejavnostih, meditiranju, filozofiranju, javnih razpravah, udeležbi v tragedijah, komedijah, glasbi, likovnem ustvarjanju, igrami, kjer so se odvijale različne oblike tekmovanj. Prosti čas tako pri človeku razvija takšne lastnosti, ki vodijo k modrosti, svobodi duha, da lahko posameznik obvlada svoje življenje in da v njem uživa v celoti.

Največje spremembe v pojmovanju in pomenu prostega časa se dogajajo pod vplivom novih družbenoekonomskih in političnih odnosov v fevdalni družbeni ureditvi. Cerkev ima velik vpliv, saj propagira molitev in delo, prosti čas pa je začetek vsega hudega in hudobij, le da se to nanaša na nižje družbene sloje (prav tam).

Renesansa in humanizem razglašata sicer novo usmeritev človekove svobode, vendar le v okvirih oblastniških razredov, nižji sloji pa iščejo svojo rešitev in smisel življenj v cerkvenih verovanjih, delu in molitvi. Posebno pozornost so nekateri predstavniki humanizma v boju za novo, pravičnejšo družbeno ureditev svobodnih ljudi, posvečali organizaciji dela in prostega časa. Poleg dela se poudarja počitek, učenje, izpopolnjevanje in vsestranski razvoj osebnosti človeka za vse delovne ljudi, ne glede na poklic ali spolno pripadnost. To je pomenilo popolno demokratizacijo preživljanja prostega časa, kot priznana družbeno normo in resničnost in ne kot privilegirano (prav tam).

Černigoj Sadar (1991, str. 14-15) nadalje navaja proces industrializacije, ki je povzročil diferenciacijo družbenih institucij in njihovih funkcij na vseh področjih življenja. Razcep med delovnim in bivalnim okoljem pomeni tudi ločitev med produkcijo, reprodukcijo in proizvodnjo. Začrtale so se meje med posameznimi področji življenja, kot so plačano delo,

družina in prosti čas. V tem, obdobju se izoblikuje sodobni pojem prostega časa kot dopolnila delu.

Z industrijsko revolucijo postane prosti čas fenomen množične razsežnosti, čeprav je pri delavstvu v začetku omejen zgolj na minimalno regeneracijo. Zaradi spremenjenega vrednotenja dela in zaradi strukturalnih sprememb posamezna področja življenja spreminjajo svoje pomene in bolj kot posamezna področja življenja so danes v ospredju aktivnosti, ki jih ljudje izvajajo in se z njimi tudi identificirajo (prav tam).

Za Strojina (1982, str. 44-47) je prosti čas le relativno prost, ker ga v resnici vsaka družba že uravnava: kapitalistična družbena ureditev s ciljem, da se ohranijo družbeni odnosi takšni kot so in socialistična družbena ureditev, ki hoče z razvijanjem ustvarjalnosti in človekovih sposobnosti, nagnjenj in želja dvigniti kulturno raven človeka in družbe. Ti dve možnosti sta bili uporabljeni v vsej zgodovini človeštva, žal, pretežno prva. Že zloglasne gladiatorske igre v starem Rimu so bile manipulacija s čimer se je vladajoči razred lastnikov sužnjev obdržal na oblasti, se izognil državljanski vojni. Prireditelji iger so si z igrami krepili ugled in družbeno ceno, lačno ljudstvo pa so za vsaj dva tedna zamotilo s krvavimi igrami gladiatorjev in grozovitostmi krvoločnih zveri itd. Vse te značilnosti iger kot kolektivne izrabe prostega časa lahko prenesemo tudi v naslednja zgodovinska obdobja.

V srednjem veku je bila religija s procesijami in romarji to, kar so bile za rimski čas igre, s čimer so krotili ljudstvo, da se ni upiralo davkom. Religija je bila tako opij za preprosto ljudstvo, cerkve pa prostor, kamor so se ljudje zatekali v stiskah. Križarske vojne so bile priložnost za osvajanja sredozemskih dežel in ropanje blaga, ki ga Evropa ni poznala, vse pod krinko, da gre za obrambo Svete dežele (prav tam).

Duhovna in posvetna oblast sta ustanavljali meniške redove in druga združenja, ki so vplivala na kulturo, vzgojo, miselnost in dejavnost ljudi. Tlačan je v prostem času opravljal molitve in verske pobožnosti, če je v srednjem veku sploh mogoče govoriti o prostem času v srednjem veku (prav tam).

Šele kapitalizem je z industrializacijo, povečano produktivnostjo in izboljšanjem življenjske ravni prinesel ljudem prosti čas v sodobnem pomenu besede" (prav tam). Prosti čas je tako postal nov opij za množice, naveličane garanja, postal je rezervat, kjer je človek lahko sam s

seboj. V prostem času se osebnost lahko najbolj samostojno in z največjim osebnim izrazom izpopolnjuje in razvija (prav tam).

Lešnik (1982) meni, da posebnega problema prostega časa ni bilo, dokler je bil človek pristno povezan z naravo in je živel zlito z naravnimi procesi, kakor so pač potekali. Iz take ukleščenosti se je odtrgal, ko je s sovjo ustvarjalnostjo spreminjal načine proizvodnje, razvijal orodje in tehnično obvladoval tudi čas, ga ujel z merilnimi napravami in začel usmerjati kot merilo storilnosti. Prosti čas je bil tako nasprotje koristne zaposlenosti, z ekonomskega vidika pogosto izgubljen in nekoristen čas. Prosti čas, kot ga razumemo danes, je drugačen, kakor je bil nekoč; to ni več ciklični čas, značilen za obdobje nomadskega življenja, ko se je človek ravnal po naravnem ritmu. Takrat ni mogel razmišljati da zapravlja čas, ker tudi zaporedno ni prešteval ur in minut in razmišljal, kaj vse bi lahko ali moral storiti v določeni časovni enoti.

Nekoč prosti čas ni bil problem, ker je bil sestavina naravnega življenja, del vsakdanjega ritma, v industrijski družbi pa preneha biti taka naravna sestavina, temveč postaja sredstvo za življenje, potreba za počitek in osvežitev, hkrati pa tudi smoter, kjer naj bi človek našel sebe, svojo srečo in svobodo.

1.2.3 POMEN PROSTEGA ČASA

V zadnjem času se pomenu prostega časa pripisuje vedno večji pomen. Kot pravi Derganc (2004, str. 35), prosti čas izpolnjuje različne potrebe in ima za različne ljudi različen pomen. Prosti čas zadovoljuje šest sklopov potreb:

- psihološke potrebe (občutek svobode, zabave, vključevanja, izziva),
- izobraževalne potrebe (intelektualni izziv, znanje, osvajanje veščin),
- socialne potrebe (socialni odnosi in interakcije),
- relaksacijske potrebe (oddih od napetosti in stresa, počitek in sprostitev),
- fiziološke potrebe (zdravje, odpornost, utrjenost) in
- estetske potrebe (čut za kulturno).

Bistveni dejavniki, ki prostočasne dejavnosti ločijo od neprostočasnih, so uživanje, možnost svobodne izbire, sproščenost, notranja motivacija in pomanjkanje evalvacije ob koncu aktivnosti. Posameznikovo vedenje v prostem času je bolj izraz njegovih potreb kot pričakovanj drugih. Prosti čas je čas, ko se posameznik osvobaja zahtev drugih in deluje

avtonomno, največja vrednost prostega časa pa je po mnenju mnogih avtorjev v povečani možnosti izražanja samega sebe. Prosti čas posameznik porablja za lastno regeneracijo, za kompenzacijo identitetnih izgub, ki nastajajo predvsem v delovni in šolski sferi. To je čas, za razreševanje konfliktov v socialni sferi, za druženje in vzdrževanje socialnih mrež, ki so posamezniku opora v življenju. Zato je prosti čas nujno potreben, da človek vzdrži napetosti in konflikte v drugih sferah življenja (Derganc, 2004, str. 35-36).

V prostem času naj bi si vsak posameznik svobodno izbral dejavnosti na osnovi svoje želje, to je čas, ko mladostnik počne, kar hoče, ko je lahko s prijatelji, se lahko svobodno izraža in hkrati zabava ter sprosti - bodisi v šoli, družini ali širši lokalni skupnosti. Posameznik lahko v prostem času spoznava lastne sposobnosti, se lahko izraža, sklepa nova prijateljstva in se uči iz lastnih izkušenj. Vsekakor je prostemu času potrebno posvečati več pozornosti, saj se posameznik v prostem času razbremeni vseh psihičnih kot tudi fizičnih obremenitev, se spočije, razvedri ter tako »napolni baterije« za nove napore in izzive.

1.2.4 POMEN PROSTEGA ČASA ZA MLADE

»V prostem času naj bi se mladi razbremenili vseh šolskih in družinskih obveznosti ter svobodno izbirali vsebino in se odločali za aktivnost po lastnih nagibih in presoji« (Derganc, 2004, str. 37-38). Mladostnik med prostim časom definira samega sebe skozi samoopazovanje in povratne informacije od drugih ter oblikuje samopodobo in identiteto. Prosti čas je za mlade pogosto izvor samospoštovanja, osebnega nadzora in občutka sposobnosti. Je čas, ko mladostniki lahko resnično oblikujejo samega sebe, ko se lahko preizkušajo različni življenjski stili, omogočeni so pogoji za socializacijo med vrstniki in izven družinskega okolja, raziskuje se lastna identiteta in identiteta skupine (prav tam).

Prostočasnih dejavnosti ne doživljamo kot obveznosti in prav to jih razlikuje od vseh drugih dejavnosti, kajti vsakdo si lahko sam izbira, kaj bo počel v prostem času. Prosti čas lahko porablamo za različne interesne dejavnosti, v katerih izpopolnjujemo svoje spretnosti in znanje, hkrati pa imamo tudi možnost za izražanje svojih idej. Najpogosteje je to čas za druženje s prijatelji in ustvarjanje novih stikov z ljudmi tako v domačem okolju kot na potovanjih. Za mladostnike, ki si šele oblikujejo svoje enkratne osebnosti, je pomembna kakovost prostočasnih dejavnosti, kajti njihov čas obsega skoraj ves čas izven šole, če razumemo učenje in domače naloge kot del šolskih obveznosti (Grill, 2006, str. 1).

Prosti čas omogoča oblikovanje osebnosti in značaja, pozitivno vpliva na zdravje, telesni in psihični razvoj, na ustvarjalnost osebnosti in bogatenje vsebin življenja. Omogoča nam razvoj dispozicij, nagnjenosti interesov in nadarjenosti. Dejavnosti prostega časa vplivajo na zdravje in pravilen telesni razvoj mladih generacij in omogočajo raznovrstne vzpodbude intelektualnega razvoja posameznika, pridobivanja novih spoznanj in znanj o družbi, kulturi, tehnologiji ipd. Kvalitetno preživljanje prostega časa ima zdravilni učinek na stres, ki je spremljajoči dejavnik dinamike človekovega življenja in ima na človeka tako pozitivne kot negativne učinke in na njegovo osebnost, odzivnost na življenjske izzive in na samo zdravje (Kristančič, 2007, str. 41-65).

Prostočasne dejavnosti pomembno vplivajo na razvoj mladih tudi zato, ker imajo mladi v tem času navadno več avtonomije kot v drugih dnevnih aktivnostih. Številčne empirične študije dokazujejo, da je aktivno preživljanje prostega časa povezano s pozitivnimi razvojnimi rezultati, pripomore k prilagodljivosti, boljšemu šolskemu uspehu in mentalnemu zdravju. (Coatsworth idr., 2005; povzeto po Kuhar, 2008, str. 18).

1.2.5 FUNKCIJE PROSTEGA ČASA

Vloga prostega časa je v tem, da se z njegovo pomočjo in v njem socializiramo in usposabljammo na različne družbene funkcije. Glede na funkcije, ki jih človek opravlja ima prosti čas kot splošen družbeni pojav, mnoge funkcije (Hočevvar, 1977, str. 9). Hočevvar (1977) in Kristančičeva (2007) kot glavne funkcije prostega časa navajata počitek, zabavo in razvijanje osebnosti.

- Počitek – je ena od osnovnih potreb človeka, ki se realizira že s prenehanjem dela. Pi počitku gre za proces rekreacije, oziroma za obnavljanje fizičnih in psihičnih moči (Hočevvar, 1977, str. 9). Počitek si lahko v najširšem smislu razlagamo kot sprostitvev, v ožjem pa kot aktiven počitek, kar so lahko krajše prekinitve dela, sprehodi, igra, vadba izleti, kolesarjenje vožnja z avtomobilom ipd. (Kristančič, 2007, str. 40). Za Strojina (1982, str. 70) počitek, oddih ali odmor pomeni biološko preroditev in ne vselej pasivno preživljanje prostega časa.
- Zabava – postaja vse večja potreba modernega človeka zaradi hitrega tempa razvoja, avtomatizacije in vse večjega pritiska monotonije. Tako sprostitvev kot zabava sta pomembna elementa za oblikovanje stila življenja, ki omogoča ustvarjanje ustreznega

razpoloženja, vzpostavljanje komunikacij in socialnih vezi med ljudmi (Hočevar, 1977, str. 9). Zabava in razvedrilo dopolnjujeta pomemben del človekovega življenja, saj vsebuje raznovrstne družbene in kulturne vsebine, njen namen pa je osvežitev in ustvarjanje vedrega razpoloženja (Kristančič, 2007, str. 40). Po mnenju Strojina (1982, str. 71) zabava in igra oblikujeta življenjski slog človeka, ko ne dela. Kulturna vrednost zabave je toliko večja, kolikor bolj se človek kulturno izraža, s čimer postaja meja med zabavo in področjem osebnega razvoja vedno tanjša.

- Razvijanje osebnosti – pomeni biološko, intelektualno, estetsko, etično in socialno razvijanje osebnosti (Hočevar, 1977, str. 9). Prosti čas ima po mnenju Kristančičeve (2007) najmočnejši vpliv na razvoj osebnosti. V dejavnosti prostega časa so vključena različna področja, namenjena razvoju osebnosti: zdravstvena, telesna, splošna in strokovna usposobljenost, morala, estetika, kultura, tehnologija, poljudnoznanstveno, informativno, digitalno in politično. Po Strojinu (1982, str. 71) je razvoj osebnosti mogoče doseči le v takih družbenih razmerah, v katerih je zagotovljeno povezovanje združenega dela s prostim časom tako, da proizvodno delo kljub obremenitvam po delu in iz dela še dopušča človeku take dejavnosti, ki so nujne za osebni razvoj.

Glede na različne definicije prostega časa sociologov, ki so proučevali potrebe in navade ljudi v državah z različno družbeno ureditvijo, zgodovinsko tradicijo in ekonomskim standardom, Strojin (1982, str. 51-52) loči pet funkcij prostega časa:

- Biološko regenerativna - človek naj bi se v prostem času spočil, ta počitek pa nima nič skupnega s spanjem, ker gre za počitek v budnem stanju. Med te oblike štejemo že krajši sprehod, gibanje na zraku, prhanje itd., vloga prostega časa pa ni dolgočasje ali zapravljanje časa.
- Emotivno - psihološka – svojo vsebino najde v zabavi, sprostitvi in uživanju. Pri tej vlogi lahko govorimo o poslušanju glasbe in petja, gledanju televizije, družabnih igrar, pogovoru s soljudmi, branju, skratka, o lažjih oblikah kulturnega razvedrila, ki ne zahtevajo od človeka večjega napora, višje izobrazbe in kulture.
- Individualno-ustvarjalna – kaže se v potrebi po individualnosti, koristnosti in osebni ustvarjalnosti. Ta funkcija prostega časa naj bi dala občutek pomembnosti v očeh drugih, samopotrjevanja pri individualnem delu, osebnega lika in zadovoljstva nad

uspehi. Posameznik v tej funkciji pogosto opravlja dejavnosti, ki so pomembne tudi za družbo.

- Izobraževalno-kulturna – pri tej vlogi je primerno izpopolnjevanje v izobrazbi, spoznavanje sveta, kulture in znanosti in zahteva neke ekonomske možnosti, izobrazbo, nagnjenje in nadarjenost.
- Quasi funkcija ali neprava vloga prostega časa – gre za napol pridobitniške dejavnosti kot so vrtičkarstvo in ročna obrt in za družbene dejavnosti, ki temelje na prostovoljno prevzetih obveznostih.

1.2.6 PASTI PROSTEGA ČASA

Kuhar (2008) v zvezi s preživljanjem prostega časa mladih opozarja na nekaj »pasti«.

Komercializacija prostega časa – gre za prevlado medijsko usmerjenih in potrošniško oblikovanih pasivnih, nekretnih prostočasnih vzorcev. Sodobna množična kultura spodbuja prostočasne aktivnosti kot neselektivno gledanje televizije, nakupovanje, branje lahkega čtiva, obsedenost z igrami, promiskuitetno seksualnosti in opijanje. Tovrstno preživljanje prostega časa običajno zgolj pomaga pozabiti vsakodnevne napetosti in stiske ter ne prinaša dolgoročnega zadovoljstva. Če mladi samo absorbirajo pripravljene komercializirane vsebine, pri tem niso izvirni in ne razvijajo svojih kreativnih potencialov (prav tam).

Socialna neenakost in izključenost - ki jo dodatno ustvarja komercializacija prostočasnih aktivnosti, ko številne industrije proizvajajo izdelke, storitve, dejavnosti, s katerimi želijo napolniti prosti čas mladih. Mladi iz višjeslojskih družin imajo več možnosti, da izkoristijo poučne izkušnje, ki nudijo številne prostočasne dejavnosti, se lahko bolje izurijo v obvladovanju sodobno informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Medtem, ko se tisti, ki si zaradi slabega materialnega stanja različnih prostočasnih dejavnosti ne morejo privoščiti, pogosto počutijo prikrajšani (prav tam).

Tendenca k strateški izrabi prostega časa za pridobivanja različnih kompetenc, certifikatov, namensko oblikovanje telesa itd. – te dejavnosti naj bi prispevale k boljšemu socialnemu položaju oziroma k večji kompetitivnosti na številnih področjih. Če postanejo prostočasne dejavnosti podobne učnim uram, se prostočasna sfera ne loči od drugih sfer in čas, ki naj bi pomagal napolniti baterije, postaja storilnostno naravnano in vir stresa namesto oddiha (prav tam).

Zatekanje v individualno zasebnost – med domače štiri stene in v virtualne svetove. Mladi se počutijo najbolj varni doma in ne v vrstniških skupina (Ule, 2000; prav tam). Tudi starši, zlasti mlajših mladostnikov in deklet, meni, da je preživljanje prostega časa doma varno, zabave zunaj doma pa tvegane (Livingstone, 2005; prav tam). Prav zato starši tudi podpirajo privatizirano, medijsko vodeno preživljanje prostega časa. Poleg je družina tudi pomemben ponudnik prostočasnih socialnih in emocionalnih opor, ker je problematično za mlade, ki teh opor nimajo.

Pasivno preživljanje prostega časa – ki ga pogosteje preživljajo brezposelni in učno neuspešni mladi (Grill 2004; prav tam). Večji delež neuspešnih osnovnošolcev ne obiskuje nobenega krožka in večji delež je v neorganiziranem prostem času pasivnih (gledajo televizijo, poslušajo glasbo), manjši delež pa se ukvarja z računalniki. Pasivno preživljanje prostega časa ne vodi do kreativnega soočanja s problemi, ampak do še večje socialne izključenosti.

»Po dramatičnih spremembah tradicionalnih vzorcev preživljanja prostega časa se po mnenju proučevalcev mladine in praktikov mladinskega dela soočamo s precejšnjo pasivnostjo mladih ter njihovo kulturo potrošništva, ki sproža njihove individualne odločitve; ne le, kaj naj kupijo, oblečejo, poslušajo, gledajo, berejo, temveč tudi, kje in kako naj preživljajo prosti čas« (Kern, 2008, str. 48). Po mnenju Stewarta (prav tam) so novi mediji dom naredili ponovno za atraktivno mesto, kjer mladi preživijo veliko prostega časa (brskanje po medmrežju, igranje video in računalniških iger, domači kino ipd). Dolge ure, preživete za računalniško mizo ali v naslonjaču, bodo imele dolgoročne zdravstvene vplive. Delež fizičnih aktivnosti, ki so pomembne za zdravo okostje, nadzor telesne teže, mentalno zdravje, kardiovaskularno odpornost, se zaradi nenehnega sedenja kritično zmanjšuje. Mladi so tisti, ki najbolj sprejemajo nove medije, zato so ciljna skupina agresivnega marketinga ter nekontrolirane diseminacije medijskih sporočil. Proti čas otrok in mladih je tako postal vse preveč podvržen komercializaciji.

Ker mladi odraščajo v novih družbenih pogojih, so se izoblikovali kulturni obrazci, za katere sta značilna neangažiranost in usmerjenost k hitro dostopnim ugodjem. Tveganje na področju prostega časa je tako spremenjeno, da užitki, ki jih danes mladim ponujajo mediji in kulturni marketing, so vse bolj smrtonosni: aids, droge, vse večja udeležnost mladih v prometnih nesreča s smrtnim izidom. Samoumevno za mlade je tudi omamljanje z uživanjem alkohola in eksperimentiranje s plesnimi drogami. Mladi postajajo apatični in nemotivirani za

vključevanje v ponujene oz. obstoječe možnosti družbenega pojava. Večina mladih prosti čas preživlja nekakovostno in nestimulativno za razvoj osebnosti v času odraščanja, saj imajo visoko ponudbo raznih oblik potrošniškega uživanja, ki nosijo potencial pasivnosti in zasvojenosti. Temeljna značilnost mladih osipnikov je prav odsotnost jasno zastavljenih ciljev in odsotnost osebe, ki bi bila sposobna odigrati vlogo pomembnega drugega. Mladi tako ne dobijo izkušnje, s katerimi bi lahko predelovali realno pojavnost in se opremili s kompleksom nujnih veščin za življenje (Mrgole, 2003).

1.3 RAZLIKE MED MLADIMI IN PROSTI ČAS

1.3.1 SPOLNE RAZLIKE V RAZVOJU

V obdobju adolescence pride v posameznikovem razvoju do psihosocialne krize, ko je za mladostnika značilno iskanje samega sebe (kdo sem, kakšen sem, kako izgledam drugim, kakšne bodo moje bodoče vloge). Adolescent se mora soočiti s svojim naraščajočim spolnim nagonom in z negotovostjo v zvezi s prihodnostjo, oblikovati mora tako svojo spolno identiteto kot tudi svojo poklicno identiteto. Na področju čustveno socialnega vedenja kot tudi miselnega ravnanja in reševanja številnih problemov je za pridobivanje številnih spretnosti zelo pomembno življenje mladostnika med vrstniki, ki se glede na spol odraža različno. V zgodnjem adolescentnem obdobju potrebujejo fantje za oblikovanje zdrave spolne identitete skupino približno enako starih fantov, med katerimi vladajo površne čustvene vezi, dekleta pa nasprotno v tem obdobju potrebujejo predvsem izkušnjo zaupnega in tesnega prijateljstva z drugim dekletom. Razlike med dečki in deklicami se kažejo že v telesnem razvoju, ko v obdobju adolescence telo doživi izredno pomembne spremembe, saj doseže telesni razvoj svojo zrelost. Sprva je razvoj deklic hitrejši, zato so višje od dečkov, ko pa se začne še razvoj pri dečkih, jih ti kmalu prehitijo. Deklice prehitijo dečke tudi pri telesni teži. Pri fantih je razvoj telesne teže stalnejši in bolj umirjen v nasprotju z deklicami, kjer je skokovitejši (Horvat, Magajna, 1989, str. 238-245).

Podatki kažejo, da imajo dekleta še danes drugačen položaj že v izvorni družini kot mladi moški. Predvsem dekleta iz nižjih slojev so veliko bolj vpeta v gospodinjstva dela in obveznosti, zgodnja gospodinjstva opravila pa determinirajo dekleta tudi v izbiri poklica (Griffin, 1985; povzeto po Ule, 2008, str. 234).

Čeprav vedno več moških sodeluje pri delu doma, se spolna delitev družinskega dela ni poglobitno spremenila, bistveno se niso spremenila niti spolna razmerja na drugih področjih življenja. In čeprav komercializirani prosti čas podpira podobo brezrazrednega, brezspolnega, neobarvanega potrošnika, ki ga zanimajo le posamični interesi po osebni zadovoljstvu, se tudi tu ustvarjajo spolne razlike (Ule, 2008, str. 234).

Černigoj Sadar (1991, str. 49-52) meni, da so biološke razlage bile in so za mnoge tudi danes najbolj prepričljivi argumenti za razlikovanje med moškimi in ženskami, ki utemeljuje spolno delitev dela z vlogami moškega in ženske v reprodukciji človeka. Novejše kritične analize odnosov, ki ustvarjajo spolne razlike, pa razkrivajo kompleksnost spleta kulturnih modelov, ideologije, ekonomije in biologije.

1.3.2 SPOLNE RAZLIKE PRI PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA IN UPORABI MEDIJEV

»Razlike v aktivnostih in osebnosti so rezultat bioloških ali socialno zavezujočih vplivov, toda od tega, ali imata oba spola enake možnosti ali ne, je odvisno, ali se bodo te razlike povečale ali izginjale« (Černigoj Sadar, 1991, str. 173). Enakost možnosti je povsem socialni in politični koncept, v primeru enakih možnosti za oba spola pa se spolno razlikovanje zmanjšuje (prav tam).

Lešnik (1982, str. 205-210) navaja, da v vseh preučevanjih prostega časa najdemo spol kot pomemben dejavnik, ki vpliva na različne dejavnosti prostega časa. Spol je upoštevanja vreden dejavnik, in ko gre za dejavnost prostega časa, se deklice lažje prilagodijo okoliščinam kakor fantje. Tudi naravna odbojnost med spoloma v zgodnejši dobi se kaže v izbiri dejavnosti prostega časa, ki postopoma pojema, čeprav različne dejavnosti niso enako priljubljene pri dečkih ali deklicah. Spol je bistveno vplival na spremembe prostega časa, saj so mladi različno preživljali svoj prosti čas, kar je čutiti tudi v razmerjih med tako imenovanimi »ženskimi« in »moškimi« poklici. Vsebina prostega časa je prav tako odvisna od okoliščin, v katerih prosti čas poteka, kar se odraža s tem, da so želje in interesi mladih pogosto navzkriž s tem, kar mladi resnično doživljajo. Informativne dejavnosti s svojo prevlado so oznaka današnje vsakdanjosti, ki postavlja mladino v nove razmere. Poleg vsega pa informativne dejavnosti prispevajo k rušenju ustaljenih tabujev in ozkih nazorov o spolnosti in odnosih med spoloma, s tem pa tudi k zbliževanju dejavnosti prostega časa obeh

spolov. Razvojne razlike, pogojen z dekliško in fantovsko psihofiziološko naravo brez umetno vsajenih predsodkov, pa ostajajo in se ohranjajo kot nekaj, kar bogati življenje, brez opravičevanja kakršnokoli socialno ali vzgojno razlikovanje.

Nadalje Lešnik (prav tam) pojasnjuje, da je enakopravnost spolov in humanizacija odnosov med spoloma odvisna tudi od vzgoje, zato ni mogoče poglobljati razlik v dejavnosti obeh spolov, ampak čimbolj krepiti sodelovanje med spoloma o medsebojnem spoštovanju; enakovredno vključevati deklice in dečke, vendar pri tem upoštevati nekatere razlike, ki izvirajo iz posebnosti ženskega in moškega telesa. Različnosti se pogosto kažejo v prostem času deklet in fantov, kar ni nič narobe; napačno pa je tradicionalno različno vrednotenje tako imenovanih moških in ženskih dejavnosti.

Raziskava (Erjavec, 2013, str. 129-130) je razkrila, razlike v medijski potrošnji po spolu, saj dekleta več časa gledajo televizijo, poslušajo radijske vsebine in berejo knjige ter revije kot fantje, ki štirikrat več časa namenijo igranju igrice na konzolah in uporabi interneta. Medtem, ko bi fantje bolj pogrešali igranje igrice na igralnih konzolah, bi dekleta bolj pogrešale telefoniranje po mobilnih telefonih. Deklice naj bi uporabljale mobilni telefon tudi zaradi pritiska skupine, ker ga sošolke ali prijateljice že imajo in ker se brez njega počutijo izločene.

Černigoj Sadar (1991, str. 114) meni, da je spol dimenzija, ki odločilno vpliva na razlike v vzorcih obnašanja v prostem času. Raziskava Inštituta za sociologijo v letu 1975 in 1984 pokaže drastične spremembe v smeri poslabšanja ekonomskega stanja, povečanja socialnih konfliktov in večje demokratizacije socialnih odnosov. Statistični podatki so pokazali na zmanjšanje števila obiskovalcev kina, gledališča, muzejev in razstav, medtem ko kažejo neformalne oblike preživljanja prostega časa mladih kar precej sprememb v pozitivni smeri. Povečal se je delež mladih, ki se ukvarjajo z aktivnostmi, povezanimi s sredstvi množičnih komunikacij, toda razlike med spoloma ostajajo – na primer v prid ženskam pri branju baleristike. Večina mladih posluša radio, gleda televizijo in bere časopis in revije. Največji pozitivni premiki so se pokazali pri branju knjig. Pozitivni premiki se kažejo tudi v športni dejavnosti, toda bolj pri moških kot pri ženskah. V letu 1984 so sicer razlike med spoloma manjše, toda še vedno je delež žensk, ki se ukvarja s športom, za več kot polovico manjši. Zaradi materialne možnosti v krizni situaciji so mlade, enako glede na spol, najbolj prizadele v najbolj priljubljeni prostočasni dejavnosti, to so izleti.

Na način preživljanja prostega časa statistično najbolj značilno vplivata spol in starost. Dejavnosti, s katerimi se ukvarja znatno večji delež ženskega spola kot moškega, so branje, nakupovanje, ples, pomoč doma. Obratno, torej večji delež moškega spola, pa se ukvarja s športom, delom na računalniku, torej se očitno prostočasne dejavnosti delijo na tradicionalistično bolj ženske in bolj moške. Kar se pa tiče aktivnosti sodelovanja v organizacijah, spol pomembno vpliva le na vključenost v športne klube, v katerih sodeluje vsaj dvakrat več fantov kot deklet (Kuhar, 2008, str. 17).

1.3.3 RAZLIKE PRI PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA GLEDE NA URBANO IN RURALNO OKOLJE

Pred nekaj desetletji je bilo bivanje na podeželju zaznamovano z bivanjem na kmetiji ali med kmetijami, danes pa je predstava bivanja povezana zlasti z bivanjem v naravnem okolju, stran od hrupa in prometa, ki sta za večino ljudi temeljni izkustveni lastnosti mesta (Turk Niskač, Klaus, Starec idr., 2010).

Življenje otrok, ki živijo v mestnih središčih, se vsekakor razlikuje od otrok, ki živijo na podeželju, stran od mestnega vrveža in so bolj obdani z naravo. Najopaznejši znak za podeželje ali ruralno okolje so bližnje njive in kmetije, mesto kot urbani prostor pa najbolj določa infrastruktura, vezan na urban način življenja (prav tam).

Raziskava Erjavec, K. (2013) ni odkrila statistično pomembnih razlik v medijski potrošnji v kraju bivanja, kar pomeni, da se medijska potrošnja otrok pa slovenskih krajih in regijah ne razlikuje.

Pa vendar na način preživljanja prostega časa mladih med drugim pomembno poleg spola in starosti, vpliva tudi kraj bivanja. Velikost naselja, kjer živijo (ruralno, manjše ali večje mesto) statistično najbolj vpliva na pogostost obiskovanja kina, gledališča ali koncertov in je razumljivo, da mladi iz večjih urbanih krajev pogosteje hodijo na tovrstne kulturne prireditve, saj jim mestna infrastruktura to omogoča (Kuhar, 2007, str. 459).

V primeru računalniške opremljenosti in dostopa do interneta ne moremo mimo neenakomerne geografske in družbene porazdelitve tehnologij in njihove različne razvitosti; nesorazmerno so porazdeljena tudi tehnološka znanja in s tem možnosti obvladovanja ter samostojnega razvoja tehnologij. Dostop do informacijskih oziroma medijskih storitev je za mnoge ljudi omejen, tako za večino prebivalcev južne poloble, kot za nižje sloje zahodnih

družb. Velika razlika v uporabi in obvladovanju medijskih tehnologij se pojavlja tudi med različnimi generacijami istih kultur. Ta kompleksen pojav tako na globalni, geografsko-demografski ravni kot tudi v lokalnem, družbenem smislu in celo znotraj ene družine ali podjetja, označujemo s pojmom digitalni razkorak (Purg, 2009, str. 21).

Ule in Renner (1998; povzeto po Simoneti, 2000) ugotavljata, da je eden velikih problemov odraščanja v urbanih okoljih programska praznina, ki nastopi v prostem času že pri prehodu na višjo stopnjo osnovne šole in predvsem na koncu osnovnega šolanja. Simoneti (2000, str. 50) izpostavi, da klasične otroške igre postanejo nezanimive, otroško in šolsko dvorišče pa prav tako. Nove družbene vloge na prehodu v odraslost se morajo otroci šele naučiti in nedopustno je, da so pri tem tako brezbržno prepuščeni sami sebi in vrstnikom.

1.4 MNOŽIČNI MEDIJI IN PROSTI ČAS MLADIH

1.4.3 KAJ SO MNOŽIČNI MEDIJI

Današnjemu času pravimo medijski čas, saj imajo množični mediji v naši družbi pomembno vlogo (Erjavec in Volčič, 1999b).

Medij je sporočilo. Košir in Ranfl (1996, str. 30), pravita, da na Slovenskem uporabljamo kar nekaj sinonimov za poimenovanje časopisov, radia, televizije, videa in filmov, knjig, plošč in računalniško posredovanih vsebin. V času Jugoslavije smo večinoma uporabljali izraz sredstva javnega obveščanja. Danes imamo zakon o javnih glasilih, najpogosteje pa govorimo o množičnih medijih oz. množičnih glasilih. Poimenovanja govorijo o tem, da imamo opraviti z nečim javnim in množičnim, in z nečim, kar posreduje.

Človek je komunikacijsko bitje in njegova samopodoba je odvisna od povratnih informacij, ki jih dobiva iz družbe. Zato vstopa v komunikacijo z drugimi osebami, s svojim okoljem, in tako komunicira tudi preko medijev. V obdobju odraščanja predstavlja televizija ključno socializacijsko institucijo, televizijski sprejemnik je včasih celo bolj domač kot ostali družinski člani, saj je v nasprotju z družinskimi člani televizor vedno na razpolago, zabava in dela družbo otroku še posebej takrat, ki ni nihče drug pri volji, da bi se z njim igral, pogovarjal in mu zaupal (Erjavec in Volčič, 1998, str. 4).

Množični mediji opravljajo štiri osnovne funkcije (Erjavec in Volčič, 1999a, str. 68):

- informacijska ali nadzorna – omogoča seznanjene občinstva z dogodki in se nanaša na zbiranje in prenos informacij o dogodkih v okolju znotraj ali zunaj določene družbe;
- interpretacijska ali korelacijska – omogoča občinstvu, da si oblikuje mnenje in vključuje pojasnjevanje informacij o okolju in napovedovanje možnih razvojnih dogodkov;
- socializacijska – omogoča prenos znanja, vrednot in norm z ene generacije na drugo, oziroma od članov ene skupine na bodoče člane;
- zabavna – omogoča razvedrilo in sprosti sprostitve občinstva, ter se nanaša na komunikacijske dejavnosti.

1.4.4 VRSTE MEDIJEV

Erjavec in Volčič (1991a) opišeta in izpostavita določene prednosti medijev tiska, radia in televizije:

TISK

Kljub novim medijskim oblikam je dnevni tisk še vedno obdržal sojo pomembnost na medijskem trgu: medtem ko bežen elektronski prenos informacij pri občinstvu ustvarja le prvi, spontan in površinski vtis, tiskane besede zahtevajo večjo pozornost in omogočajo ponovno branje poglobljenih informacij, predstavljenih natančneje kot v drugih medijih (Erjavec in Volčič, 1999a, str. 69).

Tiskani medij sporoča izčrpno in omogoča podrobnejšo analizo dogodka in predstavitev ozadja. Omogoča, da bralec sam odloča, kdaj in kako bo bral, prav tako natiskano prebere vedno znova. Bralca ne omejuje hitrost predvajanih kadrov in lahko bere glede na svojo sposobnost sprejemanja informacij. Ima večjo avtonomijo in sam izbira vsebino, ki jo želi prebrati (Erjavec in Volčič 1999a, str. 79,77).

RADIO

Radio je množični medij dvajsetega stoletja in ga uvrščamo med tradicionalne medije, informacije lahko prenaša najhitreje, vsebinsko bogato, razumljivo, verodostojno najširšemu krogu ljudi. Radio je »slep« medij, ni ga mogoče videti, lahko ga le slišimo. Je enkrat, saj se enkrat slišano ne vrne več. Je zelo dostopen, neposreden, splošno uporaben in dovzeten medij, ki lahko v trenutku sporoči informacijo širšemu občinstvu. Je najstarejši medij, s

pojavom televizije pa so se njegove funkcije spremenile. Ker je radio avdiomedij, ne more neposredno konkurirati televiziji, ampak lahko uveljavi prednosti, ki jih ima pred televizijo, kot so hitro sporočanje informacij ali ažurnost, je v primerjavi s stroški tiska in z drago tehnično opremo cenejši in ima v primerjavi s tiskom in televizijo neomejen programski čas (Erjavec in Volčič, 1999a, str. 115-117).

TELEVIZIJA

Televizija je najmlajši tradicionalni medij, saj je človek moral prej razviti druga sredstva za komuniciranje, kot so telegraf, telefon in radio. Televizija je prevladujoči medij, ki ustvarja svojo, medijsko realnost, ki ustreza njihovim kriterijem v smislu novičarskih vrednot, pa tudi oblikovanim in tehničnim kriterijem (televizija: pokrivanje zvoka in slike). Posebnost televizije je v novi, vizualno giblivi predstavitvi dogodka, kar jo loči od radia. Značilnosti televizije so gibliva slika, zvok in besedilo, kar ustvari večjo prepričljivost in vtis. Gre za novo dimenzijo, ki da gledalcu občutek, da je na kraju dogajanja. Gledalec novico sprejema slušno in vidno, zato morata biti obe ravni usklajeni (Erjavec in Volčič, 1999a, str. 115-117).

Televizija in radio oblikujeta gledalce in poslušalce v občinstvo, branje pisanih oziroma tiskanih besedil pa pušča posameznika samega (prav tam).

INTERNET

V medije kot nove komunikacijske tehnologije uvrščamo internet, ki je računalniško podprto komunikacijsko omrežje, ki ga tvori neskončna veriga med seboj povezanih računalnikov, ki si med seboj izmenjujejo podatke in informacije. Rast uporabe interneta je ves čas eksponentna, prodor in širjenje interneta pa je ustvarilo nove demokratične možnosti. Splet je dominantni sestavni del interneta in ima več funkcij:

- je informacijski sistem,
- je sodobni množični medij in
- služi kot družbeno omrežje.

S pojavom spleta fizična oddaljenost nima več nobenega vpliva. Posamezniki, ki se povezujejo, si lahko izmenjujejo informacije, mnenja in stališča. Med nove komunikacijske tehnologije spadata tudi film ali video in mobilna telefonija (http://www.dijaski.net/gradivo/soc_ref_mnozicni_mediji_in_komunikacije_01?r=1).

Avtor učbenika za višješolsko izobraževanje (Purg, 2009) navaja, da je svetovni splet »nov medij« samo še v širši zgodovinski perspektivi, saj je v pičlem desetletju skokovitega razvoja postal eden najbolj vsakdanjih medijev ravno zaradi prepričljivega spoja več oblik podatkov in hkratnega podajanja oziroma izmenjave informacij: besedilo, slika, video, zvok ... Splet obljublja hitro in enakopravno dostopnost do podatkov in storitev ter globalno povezanost uporabnikov (Purg, P. 2009, str. 21).

MOBILNI TELEFON

Mobilni telefon je eden izmed najbolj priljubljenih in najlažje dostopne tehnologije v današnjem času, ki zaradi svetlobe in različnih efektov takoj pritegne pozornost malega otroka. Pri otrocih je priljubljen predvsem zato, ker je tako majhen, da ga lahko primejo v roke in imajo vedno pri sebi (<http://305.gvs.arnes.si/paska/?p=1915>).

V magistrskem delu sva izraz medij uporabljali ne samo v kontekstu radia, televizije, tiska in interneta, ampak sva v ta kontekst vključili tudi elektronske naprave, ki jih mladi uporabljajo pri preživljanju prostega časa; to je mobilni telefon, MP3 predvajalnik, tablični računalnik, igralna konzola.

1.4.5 VPLIV MEDIJEV NA MLADOSTNIKA

V današnjem času se zaradi tehnologije in medijev povečuje tudi skrb o vplivu medijev na mladostnike in posledično zaradi pretirane uporabe le – teh tudi nekvalitetno preživljanje prostega časa mladostnikov.

Medtem, ko družbena omrežja mladostnikom prinašajo mnoge prednosti, prinašajo tudi mnogo tveganja, negativne vplive in pasti. Prav vsesplošna navzočnosti novih medijev je spremenila tudi podobo t.i. vrstniške skupine in njen socialni vpliv (Gobec, 2014, v Lekič, K., Tratnjek, P., Konec, N. in Cugmas, M.).

Stanislav Kink (2009, str. 63-64) se že v uvodu svojega članka sprašuje, ali sodobna družba prek množičnih medijev posreduje mladim še kaj, razen treh ključnih procesov postmoderne – globalizacije, individualizacije in porabništva in ali se mladi sploh sposobni dojeti, da so npr. televizijski programi zasnovani tako, da ne odsevajo prave podobe realnega življenja, pri tem pa je svobodna izbira uporabnika medijev omejena s produkcijo medija samega. Elektronski mediji se v veliki meri vpletajo v življenje mladostnika tretjega tisočletja in odločilno

oblikujejo njegovo nastajajočo identiteto. Vpliv medijev na posameznika je v postmoderni družbi nenehen in dolgoročen. Televizijski medij, svetovni splet vplivajo na zavedanje gledalcev – uporabnikov; določajo, kaj je v družbenih odnosih primerno in kaj ne, po simbolnem sistemu skušajo uravnavati njihovo percepcijo in jih oblikovati v medijske porabnike. Filmski junaki so prikazani v idealizirani podobi, njihove sposobnosti so nemalokrat enormnih razsežnosti. Televizijske informativne in zabavne vsebine se prekinjajo z oglaševalskimi sporočili, ki so pogosto namenjena predvsem mladim porabnikom. »Mladostniki so prejemniki medijskih sporočil, vendar se ne zavedajo dovolj, da mediji konstruirajo družbeno realnost« (prav tam). Če nečesa v medijih ni, se ne pojavlja, ne obstaja.

Med raziskovalci medijske potrošnje otrok prevladuje trditev, da imajo določeni mediji oz. tehnologija, še posebej televizija in računalnik (z dostopom do interneta), večji vpliv na otroke kot drugi mediji, npr. radio in tisk, pri čemer poudarjajo, da čas, ki ga otroci namenjajo uporabi določene medijske tehnologije, zmanjšuje čas, ki ga otroci namenjajo drugim prostočasnim dejavnostim. Čas, ki ga otroci namenjajo televiziji, igrice, internetu in revijam, s starostjo narašča, radiu in knjigam pa pada (Erjavec, 2013, str. 122).

Če smo še pred leti o medijski potrošnji govorili kot o vzorcu »gledanja televizije« (Erjavec in Volčič, 1999, povzeto po Erjavec 2013), danes »medijske dejavnosti« vključujejo igranje igrice na konzolah in internetu. Televizija je še vedno medij, pred katerim otroci preživijo največ medijskega časa. Medijska potrošnja je pomembna prvina ustvarjanja identitete že pri otrocih, ne le pri mladostnikih. Pomembno vlogo pri medijski potrošnji imajo starši, kjer prevzamejo motivacijsko vlogo pri branju knjig, nadzorno vlogo pri uporabi mobilnega telefona in podporno vlogo pri uporabi interneta.

Ker so se otroci navadili na hitro spreminjajoče se dogajanje z gledanjem televizije in igranjem igrice, ki ga pogrešajo pri branju knjig, velika večina otrok v raziskavi ni naredila ni naredila preskoka od slikanic do otroških knjig, ki zahteva večji miselni angažma. Za ustrezen otrokov razvoj pa je potrebno tudi branje in pri medijski potrošnji je ključna kombinacija: branje knjig kot socialni ritual in verbalni opis dogajanja, ki z miselnim naporom otroka spodbuja njegov kognitivni razvoj, ter gledanje risank kot navajanje na hitro kombinacijo (Erjavec, 2013, str. 130).

Najstniki pa kot glavno privlačnost spleta vidijo v neomejenih možnostih sklepanja prijateljstva in novih poznanstev. Navdušeno se priključujejo različnim virtualnim

skupnostim, saj v njih dobijo občutek pripadnosti, sprejetosti in vključenosti, ki je izjemno pomemben za njihov psihosocialni razvoj. Splet mladostnikom nudi alternativno socialno okolje, v katerem lažje in uspešneje kot v realnem okolju navezujejo in vzdržujejo stike z vrstniki. Vloga spleta je, kot novega socialnega okolja, ki je prav tako kot ostala socialna okolja (npr. šola), izrednega pomena za mladostnikov čustveni, kognitivni in socialni razvoj (Cerar, 2007).

Košir in Ranfl (1996), poudarita, da je temeljnega pomena primarna socializacija, ki poteka med »pomembnimi drugimi« v krogu družine, šole in prijateljskih družb. Ljudje smo bitja, za katera so bistveni osebni odnosi, zato imajo ti odločujoč vpliv, vendar tam, kjer gre za bivanje v praznini, se otrok lahko spremeni v »trdega gledalca« ali »naglušnega poslušalca«. To pomeni, da presedi pred televizijo po več ur na dan, ali pa ne zna več živeti brez hrupa agresivne glasbe v ušesih. Tako medijski zasvojenec postane gibalno, psihično in duhovno moten in samo ogorčenje nad tem ne more preprečiti bolezni.

Pozitivni vpliv medijev

Kljub številnim negativnim vplivom, pa imajo mediji tudi pozitivne vplive na mlade. Ob pravilni izbiri računalniških iger in televizijskih oddaj ali risank, otrok uporablja svojo domišljijo in logiko in jo tako tudi izboljšuje. Iz medijev se prav tako lahko nauči sodobnih stvari, štetja, prepoznavanja barv ipd., ter tako postane bolj radoveden znanja (<http://pismenost.si/vpliv-medijev-na-otroke/>). Računalniški svet mladostnikom ponuja mladostnikom tudi brezmejno področje za vajo, seznanjanje z novostmi, medsebojnim primerjanjem in tekmovanjem. Spletni prostor jim omogoča raznolike priložnosti za izražanje identitete in eksperimentiranje z njo, prav tako pa lahko mediji nadomeščajo vrstnike, saj preko njih mladostniki iščejo odgovore na mnoga vprašanja, ki so jih včasih dobili preko pogovor z vrstniki. Z uporabo interneta lahko mladostniki zvedo veliko novega in ga uporabljajo za izobraževalne namene (<http://svetovalnicakameleon.si/kaksen-vpliv-imajo-sodobne-tehnologije-in-mediji-na-mladostnike/>).

Ker imajo mladostniki v prostem času navadno več avtonomije kot v drugih dnevnih aktivnostih, prostočasne dejavnosti pomembno vplivajo na razvoj mladih. Številne empirične študije dokazujejo, da je aktivno preživljanje prostega časa povezano s pozitivnimi razvojnimi rezultati, pripomore k boljšemu učnemu uspehu, prilagodljivosti, boljšemu mentalnemu zdravju (Coatsworth, 2005; povzeto po Kuhar, 2008, str. 18).

1.5 SOCIALNO DELAVSKI VIDIKI PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA MLADIH

1.5.1 DOGAJANJE V ASPEKTU PROSTEGA ČASA

Poštrak (2007) poudari, da je prosti čas izolirana, ločena dejavnost od ostalih področij našega življenja, vendar zgolj na videz, saj smo v prostem času na različne načine opredeljeni, omejeni, obremenjeni, določeni z vidiki in procesi, ki opredeljujejo naše celotno življenje. Če je naš gmotni položaj dober ali odličen, bomo imeli v prostem času večje in drugačne možnosti, kot, če smo brez materialnih sredstev. "Če je naše primarno okolje čustveno, revno, bomo v prostem času imeli temu primerno siromašnejšo izbiro dejavnosti" (prav tam).

Čeprav se na prvo žogo sliši in razume da je prosti čas tisti čas, s katerim operiramo svobodno, vendarle pri izbiri prostega časa nismo popolnoma svobodni. Poštrak (prav tam) v svojem članku omenja koncept treh kapitalov, ki ga je razvijal Bourdieu (1984): ekonomski, kulturni in socialni kapital. Kulturni kapital kot objektiviran kulturni kapital, recimo materialni in virtualni izdelki, definiran kot umetniški, kot institucionaliziran kulturni kapital, npr. število kulturnih ustanov, ter kot personificirani kulturni kapital. Torej s socializacijo in inkulturacijo pridobljene in ponotranjene kulturne dobrine. Personificirani kulturni kapital opredeljuje in je povezan s tistim, kar ponavadi imenujemo kakovostno preživljanje prostega časa. Ekonomski kapital predstavlja dohodke in premoženje, s čimer je način preživljanja prostega časa tudi določen. Socialni kapital označuje interakcijske lastnosti mrež, ki posameznikom bodisi olajšujejo, bodisi otežujejo dosegljivost in rabo različnih kapitalskih virov. Pomeni, s kom oseba preživlja prosti čas; torej, kako nekdo preživlja svoj prosti čas, s koliko razpoložljivimi sredstvi in s kom.

Mladi so v današnjem času v zelo drugačnem položaju, kot smo bili mi kot mladi pred nekaj desetletji. Zaradi vse večje brezposelnosti se večja tudi revščina mladih, kot tudi njihovih staršev, ki s svojimi družinskimi člani živijo na pragu revščine. Že otrok, ki odrašča v družini, v kateri je vsaj eden od staršev nezaposlen, ima presenetljivo manj pogojev za kvalitetno preživljanje prostega časa, kot otrok, ki odrašča v družini. Družina ima v danem primeru na voljo manj sredstev, kar lahko povežemo z ekonomskim kapitalom. Ta ista oseba, ki je prikrajšana za ekonomski kapital, zaradi istega razloga trpi tudi socialni kapital. Brezposelna oseba ne »deluje« v službi (ta oseba je za to vlogo prikrajšana), s tem se ji zmanjša okolje za "delovanje", kar lahko zmanjša število prijateljev, zmanjša število ljudi, na katere se oseba

lahko zanese - porodi se vprašanje, kakšna je njegova ne le formalna, temveč tudi neformalna socialna mreža. Imeti zaposlitev vsekakor pomeni bogatenje ne le v finančnem in socialnem smislu, ampak tudi v kulturnem. Delovanje v službi pa nam, tako kot daje sredstva in poznanstva z drugimi, daje tudi znanje. In to, kar starš ima, lahko svojemu otroku tudi ponudi. Torej otrok v družini, kjer so kapitali ustrežnejši, višji, polnejši, lahko "bolj kvalitetno" preživlja svoj prosti čas oziroma na tak način, ki je sprejemljivejši za družbo, v kateri živi (prav tam).

1.5.2 OSEBA IN PROSTI ČAS

Vsi ljudje, ki živijo v eni družbi, nimajo enako bogatega okolja, vendar je bogastvo njihovega okolja odvisno tudi od njihove lastne mobilnosti in od položaja, ki ga imajo v tej družbi. Kljub vsemu je raznolikost in spremenljivost okolja samo pogoj ustvarjalnosti in je od posameznika odvisno, kaj iz te raznolikosti tudi napravi. Bistvo ustvarjalne reakcije na okolje je postavljeno nasproti reakciji filistra in boema (Makarovič, 1986).

Poštrak (2007) pove, da so neustrezni načini preživljanja prostega časa lahko znak, simptom stisk, v katerih je mladostnik, ki pa jih lahko blažimo z ustreznimi, načrtovanimi načini dejavnosti v mladostnikovem prostem času. V mladostnikovem prostem času lahko blažimo njegove stiske ali pomagamo pri njegovem soočenju z njim ustreznimi, načrtovanimi načini dejavnosti. Mladostnik se lahko na stiske in pritiske odzove ustrezno ali neustrezno, in tisti, ki se odzovejo ustrezno, potrebujejo pri tem le podporo in potrditev. Vedeti moramo, kdaj mladostnik, ki odstopa od nam ustaljenih, znanih norm, ravna kot inovator ali izumitelj novih oblik ravnanj, kdaj pa kot delikvent, prestopnik, ki s svojim ravnanjem škodi sebi in/ali drugim. V zvezi z ne/prestopniškim vedenjem je pomembno poznavanje delitev na boema, filistra in ustvarjalno osebo.

Povzeto po Makaroviču (1986) je za filistra značilna toga struktura mišljenja in obnašanja in je pogosto tako zaljubljen v svoj svet, da sprememb v okolju niti ne opazi ter mirno ravna po starem, čeprav to ni več smiselno. Če nesmisel svojega ravnanja le opazi, se mu njegov svet v celoti nenadoma zruši, njegovo okolje postane v trenutku popolnoma nedoločeno in nenadoma je pripravljen sprejeti katerokoli definicijo, ki se mu ponudi. Filister je konformističen, v ospredju je družbeni jaz, medtem ko osebni ali delujoči jaz brez nasprotovanja sprejme ponotranjene koncepte dane družbene konstrukcije stvarnosti.

Nasprotno kot filister na spremembe reagira bohem, njegova notranjost je nekonstruirana in kaotična in se počuti v kaosu kot riba v vodi. Brez težav se prilagaja spremembam, sledi modnim tokovom, ob tem pa ne ustvarja ničesar novega. Bohem je eskapističen, v ospredju je osebni ali delujoči jaz. Oseba ne pozna pravil, četudi jih pozna, jih ne spoštuje.

Kreativni posameznik se od bohema in filistra razlikuje po tem, da spremembe v okolju sicer upošteva in jih hkrati preoblikuje in strukturira. In prav potreba je ena temeljnih potreb ustvarjalnega posameznika. Postavljen je v ravnovesje osebnega in družbenega jaza. Pravila pozna, vendar jih, če so zanj neustrezna, tudi spreminja. Čim večja je individualizacija, tem večja postaja njegova družbena pomembnost. Družba lahko brez težave pogreši posameznika, ki je ponovitev drugih, nepopravljivo izgubo zanj pomeni izguba enkratnega posameznika. Prav enkratna kombinacija informacij je izvor ustvarjalnosti; in ustvarjalnost ni le osnova vsega družbenega bogastva, ampak je sama največje bogastvo, največje bogastvo človeka (Makarovič, 1986).

1.5.3 SVOJSTVENOST RAVNANJA MLADOSTNIKA

Ljudje smo kot posamezniki družbena bitja, torej se radi družimo med seboj in imamo potrebo, da nekomu pripadamo, smo nekomu pomembni, tako se počutimo sprejeti in varni. Mladi se oblikujejo v skupine, katerih pripadniki imajo podobne interese, cilje, kot tudi enake zahteve in probleme, podobne stiske in težave, s katerimi se tekom odraščanja srečujejo. Nemalokrat pripadniki izhajajo iz istega statusnega razreda, v skupini se poistovetijo, dobijo občutek sprejetosti, zadovoljijo potrebo po samospoštovanju, po ljubezni, počutijo se pripadni.

Ob tem je pomembno poznavanje mladinske kulture in subkultur. Kultura je, kot piše Taylor (1871; povzeto po Brake, 1983), kompleksna celota, ki vsebuje znanje, prepričanje, umetnost, moralo, pravo, običaje, mnoge druge sposobnosti in navade, ki si jih je človek pridobil kot član neke družbe in ni le povsem naučeno obnašanje, ki je bilo družbeno pridobljeno, kot to interpretira Firthov. Kultura je povezujoča sila, akterje povezuje in obenem proizvaja razdruževalne elemente. Kultura je deljiva v vsaki kompleksni družbi in zajema razne podskupine in subkulture, ki obstojajo tam, kjer je neka oblika organiziranih in priznanih vrednot, obnašanja in delovanja, odzivi nanje pa so drugačni od odzivov na prevladujoče nize norm. Subkulture se pojavijo: "kjer v učinkoviti medsebojni interakciji obstojajo akterji s

podobnimi problemi prilagajanj, zanje pa zaenkrat še ne obstoja učinkovita rešitev splošnega, njim skupnega problema".

Oblike ustvarjanja mladih in življenjski slogi mladih se v najbolj vidni, manifestirani ali manifestativni, demonstrativni obliki odražajo prav v prostem času. Za vse strokovnjake in laike, ki delajo z mladimi v prostem času, je pomemben naslednji vidik, pogosto povezan z mladinskimi subkulturami: moralna panika. Manifestacije nove mladinske subkulture so ponavadi tako posebne, drugačne od znanega in poznanega, da pri nepoučenih vzbujajo občutke ogroženosti, strahu pred neznanim in predsodke. Za določena ravnanja mladih v okviru dane oblike izražanja, torej v okviru konkretne mladinske subkulture, vemo, da odstopajo, da so deviantna. Ne vemo pa, ali odstopajo v pozitivnem smislu, torej ali so ustvarjalna ali dostopajo v negativnem smislu, so prestopniška (Poštrak, 2007).

Ena subkulturi skupnih kulturnih oblik je njen stil, ki pokaže več pomembnih indikatorjev; izraža stopnjo predanosti subkulturi in že s samo zunanostjo ne upošteva dominantnih vrednot, ali pa jih napada. Po Brake – ovi (1984) opredelitvi sestavljajo stil naslednji elementi:

- imidž - videz, sestavljen iz kostuma dodatkov, nakita in frizure,
- način obnašanja - sestavljen iz drže, poze in izrazov - kar akterji nosijo in način, kako to nosijo
- argot - specialni besednjak, in način, kako je podan

Mladostniki se lahko večkrat poistovetijo s slavnimi ali celo z vrstniki, ki so uveljavljeni v družbi. Začnejo se oblačiti in obnašati kot drugi in s tem pridobi identiteto, ki ni predpisana z razredom, vendar stil ne izraža mladostnika, temveč njegovo okolico; obleka tako postane maska, za katero se skriva in mu omogoča udobje, v ustvarjanje stila pa vložijo obilo prostega časa in celo denarja. V obdobjih dolgočasje mladostnike zaradi občutja frustriranosti zanese v prestopništvo in iz njega - to naj bi bile za mladostnika moralne počitnice (prav tam).

Proučevanje mladine po Brake – u (1984) razdelimo na štiri glavna področja:

- Spodobna mladina - večina mladih uspe preživeti čas mladostništva brez vpletenosti v kakšno najstniško kulturo ali vsaj ne v tiste, ki so videti deviantne. Ukvarjajo se lahko zgolj z modnimi dodatki, deviantne subkulture pa jih doživljajo kot negativno zgledniško skupino.

- Prestopniška mladina - najstniki odražajo razredno kulturo svojih staršev, največkrat subkulture delavskega razreda, moškega spola, ki so navadno vpleteni v nezakonita dejanja, nasilje in tatvine, ženske pa v neodobravano spolno vedenje.
- Kulturni uporniki - navadno so vpleteni v subkulture boemskega izročila, bolj privrženci kot umetniki ter pretežno iz srednjega razreda.
- Politično militantna mladina - skupina, ki sodi v radikalno tradicijo politike, od politike za zaščito okolja in politike skupnosti; npr. mirovna gibanja.

Brake se je tako dokopal do dejstva, da subkulture mladim nudijo rešitev, čeprav na magični ravni, jim nudijo kulture, iz katere je razviden stil, vrednote..., ter s temi elementi razvijajo pridobljeno identiteto, ki ni predpisana z delom, šolo ali domom. Subkulture nudijo smiselni način življenja v prostem času in rešitve določenih ekzitencialnih dilem. To zajema brikolaž (pomeni naredi sam oziroma iz obstoječega ustvarimo na novo) mladostnega stila, da ne gradi identitete na delu ali šoli. Subkultura je prostor, ki mladini nudi časovni in geografski prostor, ki je lahko uporabljen za preverjanje vprašanj o svetu in njihovem odnosu do sveta, in v katerem je možno eksperimentirati z identitetami. Subkulture so uporniške in navadno nič več kot to, le včasih bi lahko izbruhnile in s tem ogrozile družbo (Brake, 1984).

Mladina je kot družbena skupina okupirana z nalogami, kjer proces prehoda od otroštva v odraslost navidezno urejajo in nadzorujejo formalizirani socializacijski agensi, kot so izobraževalne, zaposlovalne in kulturne ustanove. Te delujejo po načelu motiviranja mladih "od zgoraj", torej po načelu, kjer nekdo drug s pozicije moči določa, kaj naj bi bilo dobro in koristno za mlade, mladim pa se vse opisane ponudbe zdijo brez smisla. Tako se mladi vse bolj zatekajo k neformalnim oblikam, v katerih iščejo nove možnosti za povečanje kakovosti življenja, saj nimajo možnosti živeti in delovati v skladu z ugotovljenimi spremembami. Bistvo neformalnega pristopa Mrgole (2003) vidi v tem, da imajo udeleženci možnost izbire, programov se lahko udeležijo ali ne, pri čemer gre za notranjo motiviranost in njihovo prostovoljno udeležbo, kjer ni strogih in togih urnikov. V eni perspektivi so potrebe mladih kot družbene skupine določene strukturno v določenem času in prostoru. Druga perspektiva kaže potrebe z vidika mladih, ki so vpeti v medsebojne relacije: tu so pričakovanja staršev, učiteljev, delodajalcev, vplivnih drugih. Obe perspektivi izhajata iz pogleda na mlade od zgoraj, ostaja pa še perspektiva mladi v odnosu do vseh dimenzij in v neki povsem samosvoji

dimenziji, ki pomeni raven njihovega osebnega doživljanja, vrednotenja in vpliva na delovanje - to je pogled od "spodaj". Namen Albertove prakse modernega mladinskega dela v Sloveniji je vzpodbuditi razmislek in začeti komunikacijo med akterji, ki delujejo v praksi »od spodaj« in sistemom (njegovimi zastopniki) »od zgoraj« (Mrgole, 2003).

Mladi odraščajo v novih družbenih pogojih in za uspešen prehod v samostojnost morajo pridobiti nekatere ključne kvalifikacije, kot so spretnosti, znanja in izkušnje. Proces poteka kot posredovanje o identifikaciji s pomembnimi drugimi, to so socializacijski agenci - starši na prvem mestu. Ti svoje vloge opore, ki jo mladi nujno potrebujejo, povečini zaradi prezaposlenosti ne zmorejo ali ne znajo odigrati. Prav tako v večini primerov mladi ne morejo pristnega in zaupljivega odnosa s predstavniki drugih instanc, kot je šola ali drugi javni zavodi. Tako so prepuščeni lastnim izbiram, največkrat v začaranem krogu iskanj na ravni trenutnih prijateljstev med vrstniki ali pod vplivom medijsko posredovanih vrednot in vedenjskih slogov (prav tam).

1.5.4 ŽIVLJENJSKI SVET UPORABNIKA

Med dejavnike odraščanja uvrščamo spol, družino, šolo (kot institucijo ali vrtec), kjer so odnosi znotraj nje, vrstnike, vrednote in ne nazadnje tudi medije. Ti dejavniki odraščanja tvorijo življenjski svet mladostnika.

Življenjski svet uporabnika je tisti del sveta, v katerem ljudje živijo svoje privatno življenje, ga po svoje oblikujejo in interpretirajo ter ga doživljajo v neposrednih interakcijah z ljudmi v svoji bližini. Z razraščanjem systemske kompleksnosti, s systemsko ekspanzijo oz. kolonizacijo se svet življenja, ki ga človek sooblikuje v neposrednih povezavah z drugimi, umika pred prevlado systemske racionalnosti. V neformalno sfero zasebnosti, spontanosti in avtonomnosti prodira systemska logika. Država in njene institucije s svojimi predpisi, pravicami in storitvami, ki jih zagotavljajo, posegajo v človekovo zasebno sfero in omejujejo lastno aktivnost in neposredno povezovanje ljudi pri oblikovanju življenjskega sveta (Rapoša Tajnšek, 2007).

Življenjski svet uporabnika s poudarkom na uporabnikovih virih in dostopu do sredstev za uresničevanje dogovorjenih zelenih sprememb, je razumljiv, konkretno uporaben koncept, ki obenem poveže pojme perspektiva (krepitev) moči, delovni odnos, soustvarjanje zelenih razpletov, partnerstvo in dialog, individualno načrtovanje in participacija (Šugman Bohinc,

2007). "In prav raziskovati življenjski svet uporabnika pomeni soustvarjati podobo njegove življenjske situacije v družbenem in kulturnem kontekstu, da bi odkrili in aktivirali vire, ki mu bodo omogočili bolj kakovostno življenje" in tako razvili "prave" načine preživljanja prostega časa (Rapoša Tajnšek, 2007). Današnja generacija uporabnikov in svetovalnih služb se razlikuje od generacije pred desetletji tudi v tem, da imajo mladi v relaciji učenec-učitelj, otrok-starš, mladostnik-svetovalni delavec, aktivno vlogo, ki ustvarja rešitev. Med njima ni več takega prepada, porušena je pasivnost mladostnika kot tudi avtoriteta strokovnega delavca s položaja moči.

Odrasli moramo zares poslušati, kaj imajo o svojem življenjskem svetu povedati mladi, ter njihovo predstavo o svetu moramo vzeti resno in zares, kot realnost, v kateri mladostnik biva. Prav oni so najbolj kompetentni, da povedo o svojih občutkih, ravnanjih, upanjih in strahovih in so, kot bi rekla Gabi Čačinovič Vogrinčič, eksperti iz izkušenj. Odrasli in otrok morata skupaj ustvarjati rešitve, vsak s svojo odgovornostjo. Svetovalne službe same morajo dobro poznati življenjski svet mladih ter njihove načine, strategije preživetja. Potrebno je dosledno udejanjati dogovorni način vodenja, ter znati prepoznati sporočila, ki nam jih mladi pošiljajo (<https://www.fsd.uni-lj.si/mma/gradivo-Poštrak/2012011814374612/>).

Z mladimi se odrasli večkrat razhajajo v večini pogledih na svet in življenje, kot pa stojijo na istem bregu reke in stremijo k istemu cilju. Če hočemo razumeti mlade moramo poznati njegov življenjski svet in izhajati iz njegove realnosti. Vsak mladostnik biva v svetu, ki je zanj realen; to je svet, v katerem živi, svet, ki je poln izkušenj, šeg in navad. Ko se mladostnik znajde na razpotju, mimogrede zaide v težave, in takrat nastopimo mi, odrasli. Takrat moramo stopiti na njihovo stran, ga poskusiti razumeti in ne obsojati za storjena dejanja ali izrečene besede, ki so lahko le odraz naše realnosti. Mu najprej predvsem prisluhniti, ponuditi roko in stopiti v korak z njim, kot spoštljiv in odgovoren zaveznik ter mu omogočiti varen prostor, da se opolnomoči.

1.5.5 VRSTE PRISTOPOV PRI DELU Z MLADIMI

Ločimo med tremi vrstami pristopov pri delu z mladimi: dogovorni, ukazovalno nedogovorni in neukazovalno nedogovorni:

- Ukazovalno nedogovorni pristop predvideva odločilno in izključno vlogo odraslega. Med otrokom in odraslim ni dogovora, komunikacija je enosmerna v smeri od

odraslega k otroku. Ni vzpostavljenega takega odnosa, ki bi omogočal razgovor, odrasli le da navodila, otrok pa se po njih ravna. Takšen pristop naj bi najbolj učinkoval pri otroku z značilnostmi filistra, največje težave pa bi odrasli imeli s tipom boema.

- Neukazovalno nedogovorni pristop je pristop, v katerem je odrasli odsoten, čeprav je tam. Dogovarjanja med odraslim in otrokom ni, odrasli se ne vtika v dogajanje, ne daje nobenih navodil, niti nasvetov, in pušča, da stvari grejo svojo pot, kakršnakoli pač je. Dogovora o delovnem odnosu ni, kar pa je bistvenega pomena. Filister v takem slogu ne ve, kaj početi, čaka na navodila, ki pa jih ne dobi. Tak način bi najbolje odgovarjal otroku z značilnostmi boema, saj bi lahko počel, kar bi mu padlo na pamet. Dokaj ustrezen je tudi za ustvarjalnega otroka, vendar bi mu zagotovo manjkala povratna informacija oziroma refleksija njihovega ravnanja.
- Demokratičen oziroma dogovorni pristop, je najustreznejši pristop, v katerem odrasli z otrokom vzpostavi komunikacijo v obliki razgovora; udeleženci sodelujejo, se dogovarjajo in načrtujejo ter se tako vzpostavi osebni stik in delovni odnos. Otrok z značilnostmi filistra dobi jasna navodila, kot tudi možnost in izziv, podporo, da kaj stori tudi sam, otrok z značilnostmi boema pa ne bo avtoritarno omejen v svojih kaotičnih ravnanjih, ampak bodo podprti tisti vidiki njegovega delovanja, ki vsebujejo ustvarjalne razsežnosti. Ustvarjalni otrok pa ima v tem pristopu kompetentnega, koristnega sogovornika, so načrtovalca in podpornika za njegovo dejavnost. Pri dogovorni obliki se avtoriteta odraslega opira na njegovo znanje, sposobnosti in kompetence, pri ukazovalno ne dogovornem na moč položaja, pri ne ukazovalnem ne dogovornem pa je avtoriteta odsotna (<https://www.fsd.uni-lj.si/mma/gradivo-Poštrak/2012011814374612/>).

Glede na zgoraj napisano jo vsekakor dobro oziroma najbolje odnese otrok, ki je bil deležen dogovornega pristopa, v katerem imata obe strani svoji vloge, ki pa sta jasno določeni, zato tudi lahko prevzemata odgovornost. V tem primeru gre za sodelovanje in medsebojno spoštovanje, ki pa je nujno potrebno za vzpostavitev delovnega odnosa. Otrok v takem pristopu razvije takšne strategije ravnanja, ki so sprejemljive, sprejema odgovornost za posledice, se počuti sprejetega, odgovornega, slišane, aktivnega, kar seveda vpliva na to, na kakšen način bo tak otrok preživel prost čas. Tak otrok, ki je srečen, zadovoljen, bo izbiral take načine preživljanja prostega časa, ki so, če ne že bolj kvalitetni, sprejemljivejši za

družbo. Pred mnogimi desetletji je bil večinoma prisoten ukazovalni ne dogovorni pristop vodenja ali vzgojnega sloga, današnji starši in strokovni delavci pa iz vse dopostojočega prehajajo v dogovorni pristop. Le tako bo mladostniku omogočeno, da bo njegovega vloga spoštljiva in odgovorna. Še prevečkrat smo priča permisivnemu vzgojnemu pristopu, kjer otrok ni deležen nobene avtoritete niti vodenja in je predmet potrošniške družbe, v kateri se razume "trmarjenje", ki nima meja, zato ravno nasprotno, kot pričakujemo, otrok pristane v popolni zmedenosti in kaosu.

Kot odrasli, ne samo kot strokovni delavci, smo odgovorni, da mladi prebrodijo obdobje mladostništva, ki je polno tveganj in izzivov ter jim pomagamo v zdravo odraslost. Glede na obdobje, ki je za mladostnika že samo po sebi naporno, večkrat zaradi svoje realnosti odrasli še dodatno grenimo njihova življenja. Čas adolescence, ko se v mladostniku dogaja proces psihofizičnega dozorevanja, je čas večjih tveganj in nevarnosti. Mladostnik začne spoznavati svet, išče lastno identiteto, takrat pa moramo nastopiti mi, njihovi starši, njihovi strokovni delavci ali laiki. Predvsem pa vsi v videnju, da je vsak posameznik edinstven, s svojo družbeno realnostjo.

In ljudje smo kot posamezniki družbena bitja, torej se radi družimo med seboj in imamo potrebo, da nekomu pripadamo, smo nekomu pomembni, tako se počutimo sprejeti in varni. Mladi se oblikujejo v skupine, katerih pripadniki imajo podobne interese, cilje, kot tudi enake zahteve in probleme, podobne stiske in težave, s katerimi se tekom odraščanja srečujejo. Nemalokrat pripadniki izhajajo iz istega statusnega razreda, v skupini se poistovetijo, dobijo občutek sprejetosti, zadovoljijo potrebo po samospoštovanju, po ljubezni, počutijo so pripadni.

2 EMPIRIČNI DEL

2.1 NAMEN RAZISKAVE

S pridobljenim teoretičnim znanjem in raziskavo želiva ugotoviti ali imajo učenci in učenke, ki obiskujejo sedmi razred na osnovni šoli v urbanem in ruralnem okolju, dovolj prostega časa. Zanimalo naju je njihovo razumevanje kvalitetnega oz. konstruktivno izkoriščenega prostega časa, kako preživljajo prosti čas, ali so to organizirane dejavnosti v sklopu šole, izvenšolske dejavnosti, kje in s kom ga preživljajo in kaj učencem predstavlja za njih najboljši način preživljanja prostega časa. V drugem delu raziskave sva se osredotočili na preživljanje prostega časa v povezavi z mediji, in sicer v kakšnem obsegu in za kakšen namen učenci pri preživljanju prostega časa uporabljajo medije. Zanimalo naju je njihovo doživljanje in kritično doživljanje uporabe medijev kot način preživljanja prostega časa.

Posebej sva želeli raziskati in primerjati ali obstajajo razlike pri preživljanju prostega časa in uporabe medijev v prostem času glede na njihov spol in glede na to ali otroci prihajajo iz urbanega ali ruralnega okolja.

Raziskovalna vprašanja, ki se nanašajo na okolje bivanja in spol učencev:

1. Kaj po mnenju učencev pomeni beseda prosti čas?
2. Ali obstaja razlika v količini prostega časa učencev?
3. Ali obstaja razlika v mnenju glede na zadostno količino prostega časa?
4. Ali obstaja razlika ali prosti čas učenci preživljajo organizirano ali neorganizirano?
5. Ali obstaja razlika kaj učenci najraje počnejo v prostem času?
6. Ali obstaja razlika v kraju preživljanja prostega časa?
7. Ali obstaja razlika s kom učenci preživljajo svoj prosti čas?
8. Ali obstaja razlika v pojmovanju najboljšega načina preživljanja prostega časa?
9. Ali obstaja razlika o mnenju ali kvalitetno preživljajo svoj prosti čas?
10. Ali obstaja razlika med učenci, katere medije oz. naprave imajo doma?
11. Ali obstaja razlika v tem, kako pogosto učenci določene medije oz. naprave uporabljajo?
12. Ali obstaja razlika v tem, kako pogosto starši učencem prepovejo uporabo računalnika ali mobilnega telefona?
13. Ali obstaja razlika med učenci, kakšno druženje jim je bolj zabavno?

14. Ali obstaja razlika v mnenju učencev, da je v največji meri odvisno od njih samih, kako bodo preživeli svoj prosti čas?
15. Ali obstaja razlika v tem, brez katerih medijev oz. naprav bi učenci lahko preživljali svoj prosti čas?
16. S čim bi se učenci ukvarjali, če bi imeli več prostega časa?
17. Kaj bi pri preživljanju svojega prostega časa spremenili?

2.2 METODOLOGIJA

2.2.1 VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Metode raziskovanja, ki sva jih uporabili pri delu so bile:

- kvantitativna metoda empiričnega raziskovanja; zbiranje številčnih podatkov iz anketnega vprašalnika;
- deskriptivna metoda empiričnega raziskovanja;
- eksplorativna metoda empiričnega raziskovanja;
- komparativna metoda empiričnega raziskovanja; primerjava preživljanja prostega časa učencev glede na spol in glede na okolje v katerem bivajo (urbano, ruralno).

Za statistično analizo sva opredelili dve neodvisni spremenljivki:

- spol: dekleta in dečki
- kraj bivanja: urbano in ruralno okolje

2.2.2 RAZISKOVALNI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Za namen najine raziskave sva izdelali anketni vprašalnik, ki je bil anonimen. V uvodu ankete sva zapisali, da bo služila namenu magistrske naloge na temo preživljanje prostega časa v povezavi z mediji in da je le ta anonimen.

Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz uvodnega dela, z vprašanjem, s katerim sva zbirali osnovni podatek anketirancev; to je njihov spol. Vprašalnik je vseboval osem vprašanj zaprtega tipa in osem vprašanj kombiniranega tipa. Vprašanja so se nanašala na preživljanje prostega časa anketirancev v povezavi z uporabo medijev v prostem času. Zadnji dve vprašanji sta bili odprtega tipa, s katerima sva anketirance spraševali s čim bi se ukvarjali, če bi imeli več prostega časa in kaj bi pri preživljanju svojega prostega časa spremenili.

2.2.3 POPULACIJA

Populacijo sestavljajo učenci sedmih razredov Osnovne šole A.T. Linharta Radovljica iz urbanega okolja in Osnovne šole dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica iz ruralnega okolja. Populacija je zajemala 109 učencev; 66 učencev iz Osnovne šole A.T. Linharta Radovljica in 43 učencev iz Osnovne šole dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica.

2.2.4 ZBIRANJE PODATKOV

Instrument, uporabljen pri raziskavi, je bila anketni vprašalnik. Za dovoljenje anketiranja na osnovnih šolah sva se dogovorili s svetovalnima delavkama osnovnih šol, ki sta se za anketiranje učencev na šolah nadalje dogovorili z vodstvom in učitelji šole. Za izvedbo anketiranja učencev sva pridobili tudi soglasja staršev oz. njihovih zakonitih zastopnikov. Anketne vprašalne so na osnovnih šolah razdelili učencem učitelji oz. svetovalni delavki šole. Anketiranje je potekalo v času pouka.

Od razdeljenih 110 anketnih vprašalnikov sva dobili vrnjene vse, od tega je bilo 109 pravilno izpolnjenih in primernih za nadaljnjo raziskavo in obdelavo.

Anketa je bila izvedena v mesecu maju in juniju 2018.

2.2.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Podatke sva obdelali kvantitativno. Iz anketnih vprašalnikov sva podatke obdelali ročno s črtnjem in računalniško. Dobljene rezultate sva vnašali v program Microsoft Office Excel. Za lažjo interpretacijo in obdelavo samih podatkov so vsi podatki v tabelah izraženi številčno in v odstotkih.

2.3 REZULTATI IN RAZPRAVA

Najprej naju je zanimalo število anketirancev, glede na njihov spol in kraj bivanja (urbano, ruralno okolje).

Tabela 1: Struktura anketirancev glede na okolje

Kraj bivanja	n	%
Urbano okolje	66	60,55%
Ruralno okolje	43	39,45%
Skupaj	109	100,00%

Anketne vprašalnike je izpolnilo 109 (100%) učencev, od tega 66 (60,55%) učencev iz Osnovne šole A.T. Linharta Radovljica, ki sodi v urbano okolje in 43 (39,45%) učencev iz Osnovne šole dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica, ki sodi v ruralno okolje.

Tabela 2: Struktura anketirancev glede na spol in okolje

	Urbano		Skupaj	Ruralno		Skupaj
	dekleta	dečki		dekleta	dečki	
<i>n</i>	26	40	66	19	24	43
<i>%</i>	39,39%	60,61%	100%	44,19%	55,81%	100%

Iz urbanega okolja je izpolnilo anketne vprašalnike 26 (39,39%) deklet in 40 (60,61%) dečkov. Iz ruralnega okolja je izpolnilo anketne vprašalnike 19 (44,19%) deklet in 24 (55,81%) dečkov.

Tabela 3: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kaj po tvojem mnenju predstavlja beseda prosti čas?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Čas brez obveznosti	<i>n</i>	11	13	7	13	24	20
	<i>%</i>	42,31%	32,50%	36,84%	54,17%	36,36%	46,51%
Počitek / lenarjenje	<i>n</i>	3	4	2	2	7	4
	<i>%</i>	11,54%	10,00%	10,53%	8,33%	10,61%	9,30%
Zabava / sprostitvev	<i>n</i>	9	20	8	9	29	17
	<i>%</i>	34,62%	50,00%	42,11%	37,50%	43,94%	39,53%
Drugo	<i>n</i>	3	3	2	0	6	2
	<i>%</i>	11,54%	7,50%	10,53%	0,00%	9,09%	4,65%
Skupaj	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	<i>f</i>	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Največjemu številu učencev v urbanem okolju beseda prosti čas pomeni zabava in sprostitev (43,94%). Sledi odgovor čas brez obveznosti (36,36%), počitek in lenarjenje pa predstavlja 10,61% odgovorov. Učenci so pod drugo opredelili, da jim beseda prosti čas predstavlja ukvarjanje s športom, plesom, glasbo, učenjem in igranjem računalniških igrice (9,09%).

Največjemu številu učencev v ruralnem okolju pa beseda prosti čas pomeni čas brez obveznosti (46,51%), sledi odgovor zabava in sprostitev (39,53%) in počitek ter lenarjenje (9,3%). Pod drugo so učenci opredeli svoj prosti čas kot ukvarjanje s športom.

Glede na spol in okolje bivanja učencev rezultati kažejo, da največjemu številu deklic v urbanem okolju beseda prosti čas pomeni čas brez obveznosti (42,31%), v ruralnem okolju pa zabava in sprostitev (42,11%). Pod besedo prosti čas si najmanj deklet predstavlja počitek in lenarjenje tako v urbanem kot v ruralnem okolju.

Največjemu številu dečkov v urbanem okolju beseda prosti čas pomeni zabava in sprostitev (50%), v ruralnem okolju pa čas brez obveznosti (54,17%). Pod besedo prosti čas si najmanj dečkov in deklet predstavlja počitek in lenarjenje tako v urbanem kot v ruralnem okolju.

Tabela 4: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Koliko prostega časa dnevno imaš?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Do 2 uri	<i>n</i>	6	11	5	6	17	11
	%	23,08%	27,50%	26,32%	25,00%	25,76%	25,58%
Od 2 do 4 ure	<i>n</i>	11	18	12	7	29	19
	%	42,31%	45,00%	63,16%	29,17%	43,94%	44,19%
Več kot 4 ure	<i>n</i>	8	9	2	11	17	13
	%	30,77%	22,50%	10,53%	45,83%	25,76%	30,23%
Nimam prostega časa	<i>n</i>	1	2	0	0	3	0
	%	3,85%	5,00%	0,00%	0,00%	4,55%	0,00%
Skupaj	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Rezultati v tabeli prikazujejo, da ima največ učencev v urbanem okolju od 2 do 4 ure prostega časa dnevno (43,94%). Do 2 uri in več kot 4 ure prostega časa ima enako število učencev (25,76%).

Največ učencev v ruralnem okolju ima prav tako 2 do 4 ure prostega časa dnevno (44,19%), čemur sledi odgovor, da imajo prostega časa več kot 4 ure dnevno (30,23%) in odgovor, da imajo učenci do 2 uri prostega časa dnevno (25,58%). Nobeden od učencev pa ni odgovoril, da nima prostega časa.

Glede na spol in okolje bivanja učencev rezultati kažejo, da ima največ deklet 2 do 4 ure prostega časa dnevno tako v urbanem okolju (42,31%), kot v ruralnem okolju (63,16%). Razvidno je, da so se dekleta v urbanem okolju opredelila, da imajo več kot 4 ure prostega časa dnevno v 30,77%, dekleta v ruralnem okolju pa v 10,53%.

Največ dečkov v urbanem okolju ima prostega časa 2 do 4 ure dnevno (45,00%), največ dečkov v ruralnem okolju pa več kot 4 ure dnevno (45,83%).

Glede na rezultate lahko rečemo, da imajo učenci ne glede na spol, tako v urbanem kot v ruralnem okolju, zadostno količino prostega časa in s tem več možnosti za osebni razvoj v svojem prostem času in njegovo kvalitetno izrabo.

Tabela 5: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Meniš, da imaš dovolj prostega časa?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj	Skupaj
		dekleta	dečki	dekleta	dečki	urbano	ruralno
Premalo	<i>n</i>	6	15	6	9	21	15
	%	23,08%	37,50%	31,58%	37,50%	31,82%	34,88%
Dovolj	<i>n</i>	20	21	12	13	41	25
	%	76,92%	52,50%	63,16%	54,17%	62,12%	58,14%
Preveč	<i>n</i>	0	4	1	2	4	3
	%	0,00%	10,00%	5,26%	8,33%	6,06%	6,98%
Skupaj	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Glede na podatke iz tabele je razvidno, da imajo učenci ne glede na spol, tako v urbanem kot v ruralnem okolju, po njihovem mnenju dovolj prostega časa. To je potrdilo več kot polovica učencev. Najmanjši delež učencev ocenjuje, da imajo preveč prostega časa; v urbanem okolju 6,06%, v ruralnem okolju 6,98% učencev.

Zanimiv se nama zdi podatek, da več dečkov kot deklic, ne glede na okolje bivanja, meni, da imajo preveč prostega časa.

Tabela 6: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Prosti čas večkrat preživljam"

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Organizirano	<i>n</i>	11	10	4	6	21	10
	%	42,31%	25,00%	21,05%	25,00%	31,82%	23,26%
Neorganizirano	<i>n</i>	15	30	15	18	45	33
	%	57,69%	75,00%	78,95%	75,00%	68,18%	76,74%
Skupaj	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Učence sva vprašali ali svoj prosti čas preživljajo organizirano (organizirane dejavnosti, interesne dejavnosti, krožki, klubi,...) ali neorganizirano, kar pomeni, da sami odločajo, kaj bodo počeli v prostem času oz. da niso vključeni v organizirane pristočasne dejavnosti.

Rezultati so pokazali, da ni večjih odstopanj v ne / organiziranem preživljanju prostega časa glede na okolje bivanja. Tako v urbanem kot v ruralnem okolju, učenci svoj prosti čas večkrat preživljajo neorganizirano.

Izstopa podatek glede na spol in sicer, da dekleta v ruralnem okolju več prostega časa preživljajo neorganizirano (78,95 %), kot dekleta v urbanem okolju (57,69 %), medtem ko dečki, ne glede na okolje, svoj prosti čas preživljajo neorganizirano v 75%. V ruralnem okolju pa v več kot 75% svoj prosti čas preživljajo neorganizirano tako dekleta kot dečki.

Tabela 7: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kaj počneš v prostem času?"

			Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
			deklice	dečki	dekleta	dečki		
Počivam / lenarim	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	1 2,50%	2 10,53%	1 4,17%	3 4,55%	3 6,98%
	redko	<i>n</i> %	6 23,08%	13 32,50%	6 31,58%	10 41,67%	19 28,79%	16 37,21%
	občasno	<i>n</i> %	9 34,62%	15 37,50%	7 36,84%	9 37,50%	24 36,36%	16 37,21%
	pogosto	<i>n</i> %	9 34,62%	9 22,50%	2 10,53%	4 16,67%	18 27,27%	6 13,95%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	2 10,53%	0 0,00%	2 3,03%	2 4,65%
Sem pred TV, računalnikom, igralnimi konzolami	nikoli	<i>n</i> %	3 11,54%	0 0,00%	3 15,79%	3 12,50%	3 4,55%	6 13,95%
	redko	<i>n</i> %	8 30,77%	8 20,00%	8 42,11%	2 8,33%	16 24,24%	10 23,26%
	občasno	<i>n</i> %	10 38,46%	8 20,00%	5 26,32%	10 41,67%	18 27,27%	15 34,88%
	pogosto	<i>n</i> %	4 15,38%	11 27,50%	3 15,79%	6 25,00%	15 22,73%	9 20,93%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	2 7,69%	12 30,00%	0 0,00%	3 12,50%	14 21,21%	3 6,98%

Berem knjige, revije	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	12 30,00%	9 47,37%	13 54,17%	14 21,21%	22 51,16%
	redko	<i>n</i> %	7 26,92%	14 35,00%	3 15,79%	5 20,83%	21 31,82%	8 18,60%
	občasno	<i>n</i> %	9 34,62%	5 12,50%	4 21,05%	2 8,33%	14 21,21%	6 13,95%
	pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	6 15,00%	2 10,53%	2 8,33%	13 19,70%	4 9,30%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	2 7,69%	2 5,00%	1 5,26%	2 8,33%	4 6,06%	3 6,98%
Igram na glasbila, se ukvarjam z glasbo	nikoli	<i>n</i> %	8 30,77%	32 80,00%	9 47,37%	12 50,00%	40 60,61%	21 48,84%
	redko	<i>n</i> %	8 30,77%	1 2,50%	4 21,05%	3 12,50%	9 13,64%	7 16,28%
	občasno	<i>n</i> %	2 7,69%	4 10,00%	4 21,05%	0 0,00%	6 9,09%	4 9,30%
	pogosto	<i>n</i> %	5 19,23%	0 0,00%	2 10,53%	6 25,00%	5 7,58%	8 18,60%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	4 15,38%	2 5,00%	0 0,00%	3 12,50%	6 9,09%	3 6,98%
Se ukvarjam s športom	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	1 4,17%	1 1,52%	1 2,33%
	redko	<i>n</i> %	1 3,85%	5 12,50%	3 15,79%	2 8,33%	6 9,09%	5 11,63%
	občasno	<i>n</i> %	6 23,08%	5 12,50%	0 0,00%	3 12,50%	11 16,67%	3 6,98%
	pogosto	<i>n</i> %	8 30,77%	9 22,50%	9 47,37%	12 50,00%	17 25,76%	21 48,84%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	11 42,31%	20 50,00%	7 36,84%	6 25,00%	31 46,97%	13 30,23%
Se družim s prijatelji	nikoli	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	0 0,00%	1 4,17%	2 3,03%	1 2,33%
	redko	<i>n</i> %	5 19,23%	3 7,50%	1 5,26%	3 12,50%	8 12,12%	4 9,30%
	občasno	<i>n</i> %	7 26,92%	11 27,50%	2 10,53%	3 12,50%	18 27,27%	5 11,63%
	pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	10 25,00%	11 57,89%	3 12,50%	17 25,76%	14 32,56%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	15 37,50%	5 26,32%	14 58,33%	21 31,82%	19 44,19%
Hodim v kulturne in zabavne ustanove (knjižnica, muzeji, galerije, kino)	nikoli	<i>n</i> %	3 11,54%	12 30,00%	4 21,05%	9 37,50%	15 22,73%	13 30,23%
	redko	<i>n</i> %	13 50,00%	18 45,00%	10 52,63%	7 29,17%	31 46,97%	17 39,53%
	občasno	<i>n</i> %	9 34,62%	5 12,50%	5 26,32%	5 20,83%	14 21,21%	10 23,26%
	pogosto	<i>n</i> %	1 3,85%	4 10,00%	0 0,00%	2 8,33%	5 7,58%	2 4,65%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	1 3,85%	0 0,00%	1 5,26%	0 0,00%	1 1,52%	1 2,33%
Pomagam na vrtu, na kmetiji, pri gosp. opravilih	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	5 12,50%	2 10,53%	3 12,50%	7 10,45%	5 11,63%
	redko	<i>n</i> %	6 23,08%	12 30,00%	3 15,79%	2 8,33%	18 26,87%	5 11,63%
	občasno	<i>n</i> %	6 23,08%	8 20,00%	4 21,05%	10 41,67%	14 20,90%	14 32,56%
	pogosto	<i>n</i> %	12 46,15%	11 27,50%	5 26,32%	6 25,00%	23 34,33%	11 25,58%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	1 3,85%	4 10,00%	5 26,32%	3 12,50%	5 7,46%	8 18,60%

Največ učencev v urbanem okolju (36,36%) in ruralnem okolju (37,21%) v prostem času občasno počiva/lenari. Medtem, ko jih v urbanem okolju počiva redko v 28,79%, pa jih v ruralnem okolju kar v 37,21%. Iz rezultatov povzemava, da učenci v urbanem okolju večkrat bolj pogosto počivajo/lenarijo.

Ne glede na okolje bivanja je nizek odstotek učencev, ki nikoli in nasprotno zelo pogosto počivajo.

V primerjavi med spoloma ugotavlja, da več deklet v ruralnem okolju redko počiva/lenari (31,58%), v primerjavi z dekleti iz urbanega okolja (23,08%). V urbanem okolju pa kar za 24,09% več deklet v prostem času pogosto počiva/lenari.

Dečki v ruralnem okolju počivajo redko, kar v 41,67% primerov, v urbanem okolju pa le v 32,50%.

Prosti čas preživljajo učenci pred televizijo, računalnikom in igralnimi konzolami v približno enakem obsegu, ne glede na okolje. Izstopa le podatek, da učenci v urbanem okolju v večjem deležu zelo pogosto gledajo televizijo, uporabljajo računalnik in igralne konzule v primerjavi z učenci iz ruralnega okolja.

Če primerjamo podatke med spoloma glede na okolje bivanja, je razvidno, da se večji delež deklet in dečkov poslužuje omenjenih naprav pogosteje v urbanem okolju, kot v ruralnem okolju.

Iz tabele je razvidno, da se na splošno za branje knjig in revij v prostem času redkeje odločajo učenci v ruralnem okolju. Izstopa podatek, da je več kot polovica učencev v ruralnem okolju odgovorila, da nikoli ne bere v svojem prostem času, in sicer kar za 29,95% več v primerjavi z učenci iz urbanega okolja. Prav tako več deklet in dečkov v urbanem okolju v svojem prostem času bere knjige in revije, saj je kar 39,68% več deklet in za 24,17% več dečkov v ruralnem okolju odgovorilo, da nikoli ne bere.

Ukvarjanje z glasbo ni področje, s katerim bi se učenci pogosto ukvarjali v svojem prostem času. Se pa pogosteje z glasbo ukvarjajo učenci v ruralnem okolju.

Glede na spol je razvidna razlika med dečki, saj je kar za 30% več dečkov v urbanem okolju odgovorilo, da se nikoli ne ukvarja z glasbo, medtem, ko je 25% več dečkov v ruralnem okolju odgovorilo, da se z glasbo v svojem prostem času ukvarja pogosto.

Ne glede na spol, je večji delež učencev v ruralnem okolju, ki se v svojem prostem času odloča za šport pogosto, medtem, ko je v urbanem okolju večji delež učencev, ki se s športom ukvarja zelo pogosto. Vsaj 70% vseh učencev, tako deklet kot dečkov v obeh okoljih, pa se zelo pogosto oz. pogosto ukvarja s športom.

Učenci, ne glede na spol, se v ruralnem okolju v svojem prostem času več družijo s prijatelji. Izstopa podatek, da se dečki v urbanem okolju občasno in pogosto v večjem odstotku družijo s prijatelji v svojem prostem času, kot dečki v ruralnem okolju.

Odstotek dečkov v ruralnem okolju pa je za 20,83% višji od dečkov iz urbanega okolja, ki se zelo pogosto družijo s prijatelji v svojem prostem času.

Več je učencev iz urbanega okolja, ki v svojem prostem času obiskujejo kulturne in zabavne ustanove. Ne glede na spol in okolje bivanja je zelo nizek odstotek učencev, ki bi svoj prosti čas preživljalo pogosto in zelo pogosto v omenjenih ustanovah.

V primerjavi z učenci v ruralnem okolju (25,58%) je višji odstotek učencev v urbanem okolju (34,33%), ki so pogosto vključeni v delo na vrtu, na kmetiji oz. v opravljanje gospodinjskih opravil. Za dobrih 10% je višji odstotek učencev v ruralnem okolju, ki so zelo pogosto in občasno vključeni v omenjena dela v svojem prostem času. V deležu učencev, ki nikoli ne preživljajo prostega časa na omenjen način, ni razlik glede na okolje.

Dekleta v urbanem okolju svoj prosti čas preživljajo tako, da pomagajo na vrtu, kmetiji, gospodinjskih opravilih pogosteje (46,15%), kot dekleta v ruralnem okolju (26,32%).

Izstopa podatek, da dekleta v ruralnem okolju zelo pogosto preživljajo svoj prosti čas na omenjen način (kar v 26,32%), medtem ko v urbanem le v 3,85%.

Razvidno je, da dečki v urbanem okolju redkeje preživljajo prosti čas, tako, da pomagajo na vrtu, kmetiji in pri gospodinjskih opravilih. V ruralnem okolju pa je višji delež dečkov, ki občasno preživljajo prosti čas na tak način.

Na odprto vprašanje "Kaj najraje počneš v svojem prostem času?" so dekleta, ne glede na kraj bivanja, odgovorila, da se v prostem času pogosto najraje učijo in spijo, zelo pogosto pa se rade igrajo s hišnimi ljubljenci oz. z domačimi živalmi.

Tabela 8: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kje preživljaš prosti čas?"

			Urbano		Ruralno		Skupaj	Skupaj
			dekleta	dečki	dekleta	dečki	urbano	ruralno
Doma	nikoli	<i>n</i> %	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0,00%	0 0,00%
	redko	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	2 10,53%	1 4,17%	2 3,03%	3 6,98%
	občasno	<i>n</i> %	3 11,54%	4 10,00%	0 0,00%	4 16,67%	7 10,61%	4 9,30%
	pogosto	<i>n</i> %	9 34,62%	10 25,00%	7 36,84%	10 41,67%	19 28,79%	17 39,53%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	14 53,85%	24 60,00%	10 52,63%	9 37,50%	38 57,58%	19 44,19%
V šoli	nikoli	<i>n</i> %	6 23,08%	16 40,00%	11 57,89%	13 54,17%	22 33,33%	24 55,81%
	redko	<i>n</i> %	9 34,62%	11 27,50%	7 36,84%	6 25,00%	20 30,30%	13 30,23%
	občasno	<i>n</i> %	3 11,54%	7 17,50%	1 5,26%	2 8,33%	10 15,15%	3 6,98%
	pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	6 15,00%	0 0,00%	2 8,33%	13 19,70%	2 4,65%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	1 4,17%	1 1,52%	1 2,33%
Na domačem dvorišču	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	4 10,00%	2 10,53%	1 4,17%	6 9,09%	3 6,98%
	redko	<i>n</i> %	2 7,69%	3 7,50%	0 0,00%	0 0,00%	5 7,58%	0 0,00%
	občasno	<i>n</i> %	8 30,77%	6 15,00%	2 10,53%	11 45,83%	14 21,21%	13 30,23%
	pogosto	<i>n</i> %	8 30,77%	15 37,50%	8 42,11%	6 25,00%	23 34,85%	14 32,56%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	11 27,50%	7 36,84%	6 25,00%	18 27,27%	13 30,23%
V naravi	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	2 5,00%	1 5,26%	1 4,17%	2 3,03%	2 4,65%
	redko	<i>n</i> %	3 11,54%	9 22,50%	0 0,00%	1 4,17%	12 18,18%	1 2,33%
	občasno	<i>n</i> %	11 42,31%	8 20,00%	5 26,32%	5 20,83%	19 28,79%	10 23,26%
	pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	12 30,00%	11 57,89%	7 29,17%	18 27,27%	18 41,86%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	9 22,50%	2 10,53%	10 41,67%	15 22,73%	12 27,91%
Na športnih igriščih, v telovadnicah	nikoli	<i>n</i> %	1 3,85%	5 12,50%	2 10,53%	3 12,50%	6 9,09%	5 11,63%
	redko	<i>n</i> %	8 30,77%	9 22,50%	7 36,84%	3 12,50%	17 25,76%	10 23,26%
	občasno	<i>n</i> %	4 15,38%	8 20,00%	1 5,26%	3 12,50%	12 18,18%	4 9,30%
	pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	12 30,00%	5 26,32%	7 29,17%	18 27,27%	12 27,91%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	7 17,50%	4 21,05%	8 33,33%	13 19,70%	12 27,91%

Rezultati so pokazali, da je najvišji odstotek učencev (več kot 50%), ne glede na spol in kraj bivanja, ki pogosto in zelo pogosto preživljajo svoj prosti čas doma. Tretjina učencev svoj prosti čas pogosto preživlja na domačem igrišču ne glede na okolje. Dekleta iz ruralnega okolja svoj prosti čas pogosteje preživljajo na domačem dvorišču, kot dekleta iz urbanega okolja. Višji je delež dečkov iz ruralnega okolja, ki občasno preživljajo svoj prosti čas na domačem igrišču, medtem, ko je višji delež dečkov iz urbanega okolja, ki pogosto preživljajo svoj prosti čas na domačem igrišču.

Več kot polovica učencev iz ruralnega okolja svojega prostega časa nikoli ne preživlja v šoli, kar tretjina učencev pa redko, ne glede na kraj bivanja. Na splošno dečki iz urbanega okolja več svojega prostega časa preživijo v šoli. Dekleta v urbanem okolju svoj prosti čas preživljajo pogosto v šoli (26,92%) in nobeno dekle iz ruralnega okolja svojega prostega časa ne preživlja v šoli. Več kot polovica deklet iz ruralnega okolja pa svojega prostega časa nikoli ne preživlja v šoli.

Pri preživljanju prostega časa na igriščih in v telovadnicah ni bistvenih razlik glede na okolje bivanja. Izstopa podatek, da učenci v ruralnem okolju kar v 41,86% pogosto svoj prosti čas preživlja v naravi, medtem, ko učenci v urbanem okolju le v 27,27%. Tudi dekleta v ruralnem okolju bolj pogosto svoj prosti čas preživljajo v naravi, večji pa je delež deklet iz urbanega okolja, ki svoj prosti čas preživlja v naravi redko, občasno ali zelo pogosto. Dečki iz ruralnega okolja so v primerjavi z dečki iz urbanega okolja označili, da zelo pogosto prosti čas preživljajo v naravi, na športnih igriščih, telovadnicah.

Na odprto vprašanje so učenci iz urbanega okolja še dodali, da svoj prosti čas preživljajo tudi v knjižnici, kavarni, učenci iz ruralnega okolja pa pri prijateljih. Več učencev iz ruralnega, kot iz urbanega okolja svoj prosti čas nikoli ali redko preživljajo v šoli in pogosteje v naravi.

Tabela 9: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "S kom preživljaš prosti čas?"

			Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
			dekleta	dečki	dekleta	dečki		
S prijatelji	nikoli	<i>n</i> %	1 3,85%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
	redko	<i>n</i> %	2 7,69%	5 12,50%	1 5,26%	2 8,33%	7 10,61%	3 4,55%
	občasno	<i>n</i> %	7 26,92%	7 17,50%	4 21,05%	3 12,50%	14 21,21%	7 16,28%
	pogosto	<i>n</i> %	9 34,62%	10 25,00%	10 52,63%	4 16,67%	19 28,79%	14 32,56%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	18 45,00%	4 21,05%	15 62,50%	25 37,88%	19 44,19%

S sošolkami / sošolci	nikoli	<i>n</i>	1	1	0	2	2	2
		%	3,85%	2,50%	0,00%	8,33%	3,03%	4,65%
	redko	<i>n</i>	5	7	6	4	12	10
		%	19,23%	17,50%	31,58%	16,67%	18,18%	15,15%
	občasno	<i>n</i>	5	10	8	7	15	15
Z družino		%	19,23%	25,00%	42,11%	29,17%	22,73%	34,88%
	pogosto	<i>n</i>	12	13	2	5	25	7
		%	46,15%	32,50%	10,53%	20,83%	37,88%	16,28%
	zelo pogosto	<i>n</i>	3	9	4	5	12	9
		%	11,54%	22,50%	21,05%	20,83%	18,18%	20,93%
Sam	nikoli	<i>n</i>	2	1	1	0	3	1
		%	7,69%	2,50%	5,26%	0,00%	4,55%	2,33%
	redko	<i>n</i>	1	4	1	1	5	2
		%	3,85%	10,00%	5,26%	4,17%	7,58%	3,03%
	občasno	<i>n</i>	3	9	3	7	12	10
		%	11,54%	22,50%	15,79%	29,17%	18,18%	23,26%
	pogosto	<i>n</i>	7	15	6	9	22	15
		%	26,92%	37,50%	31,58%	37,50%	33,33%	34,88%
	zelo pogosto	<i>n</i>	13	11	9	6	24	15
		%	50,00%	27,50%	47,37%	25,00%	36,36%	34,88%
	nikoli	<i>n</i>	2	1	2	3	3	5
		%	7,69%	2,50%	10,53%	12,50%	4,55%	11,63%
	redko	<i>n</i>	7	14	8	6	21	14
		%	26,92%	35,00%	42,11%	25,00%	31,82%	21,21%
	občasno	<i>n</i>	6	7	4	4	13	8
		%	23,08%	17,50%	21,05%	16,67%	19,70%	18,60%
	pogosto	<i>n</i>	1	8	2	3	9	5
		%	3,85%	20,00%	10,53%	12,50%	13,64%	11,63%
	zelo pogosto	<i>n</i>	10	10	3	8	20	11
		%	38,46%	25,00%	15,79%	33,33%	30,30%	25,58%

Največ učencev, ne glede na okolje, je odgovorilo, da zelo pogosto svoj prosti čas preživlja s prijatelji in nato z družino.

Največ učencev iz ruralnega okolja občasno, učenci iz urbanega okolja pa pogosto, svoj prosti čas preživlja s sošolci. Zelo pogosto preživljanje prostega časa s sošolci so učenci najmanjkrat označili.

Približno isti je delež učencev, ne glede na okolje, ki svoj prosti čas preživljajo redko in zelo pogosto sami.

Glede na rezultate je razvidna velika razlika, da so dekleta iz urbanega okolja v svojem prostem času zelo pogosto sama, takoj za preživljanjem prostega časa z družino, medtem, ko so dekleta iz ruralnega okolja, da same preživljajo svoj prosti čas, postavila na zadnje mesto. Pogosto pa svoj prosti čas preživljajo s prijatelji.

Za razliko od deklic, da največkrat svoj prosti čas preživljajo z družino, pa dečki največkrat svoj prosti čas preživljajo s prijatelji, še posebno dečki iz ruralnega okolja.

Na odprto vprašanje so vsi učenci iz obeh okolij odgovorili, da svoj prosti čas pogosto ali zelo pogosto preživljajo tudi z hišnimi ljubljenčki.

Tabela 10: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kaj je zate najboljši način preživljanja prostega časa?"

			Urbano		Ruralno		Skupaj	Skupaj
			dekleta	dečki	dekleta	dečki	urbano	ruralno
Gledanje TV	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	2 5,00%	1 5,26%	1 4,17%	4 6,06%	2 4,65%
	redko	<i>n</i> %	8 30,77%	9 22,50%	5 26,32%	9 37,50%	17 25,76%	14 32,56%
	občasno	<i>n</i> %	10 38,46%	17 42,50%	5 26,32%	9 37,50%	27 40,91%	14 32,56%
	pogosto	<i>n</i> %	3 11,54%	10 25,00%	7 36,84%	2 8,33%	13 19,70%	9 20,93%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	3 11,54%	2 5,00%	1 5,26%	3 12,50%	5 7,58%	4 9,30%
Obiskovanje kulturnih prireditev	nikoli	<i>n</i> %	7 26,92%	20 50,00%	6 31,58%	11 45,83%	27 40,91%	17 39,53%
	redko	<i>n</i> %	11 42,31%	13 32,50%	7 36,84%	10 41,67%	24 36,36%	17 39,53%
	občasno	<i>n</i> %	6 23,08%	5 12,50%	5 26,32%	2 8,33%	11 16,67%	7 16,28%
	pogosto	<i>n</i> %	0 0,00%	2 5,00%	1 5,26%	0 0,00%	2 3,03%	1 2,33%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	2 7,69%	0 0,00%	0 0,00%	1 4,17%	2 3,03%	1 2,33%
Igranje z računalnikom	nikoli	<i>n</i> %	5 19,23%	6 15,00%	4 21,05%	2 8,33%	11 16,67%	6 13,95%
	redko	<i>n</i> %	7 26,92%	7 17,50%	9 47,37%	3 12,50%	14 21,21%	12 27,91%
	občasno	<i>n</i> %	9 34,62%	7 17,50%	5 26,32%	7 29,17%	16 24,24%	12 27,91%
	pogosto	<i>n</i> %	3 11,54%	10 25,00%	2 10,53%	7 29,17%	13 19,70%	9 20,93%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	1 3,85%	11 27,50%	0 0,00%	4 16,67%	12 18,18%	4 9,30%
Komuniciranje z vrstniki, preko računalnika, mobilnega telefona, socialnih omrežij	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	7 17,50%	3 15,79%	6 25,00%	7 10,61%	9 20,93%
	redko	<i>n</i> %	4 15,38%	8 20,00%	6 31,58%	3 12,50%	12 18,18%	9 20,93%
	občasno	<i>n</i> %	14 53,85%	8 20,00%	2 10,53%	8 33,33%	22 33,33%	10 23,26%
	pogosto	<i>n</i> %	5 19,23%	9 22,50%	5 26,32%	5 20,83%	14 21,21%	10 23,26%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	4 15,38%	7 17,50%	3 15,79%	2 8,33%	11 16,67%	5 11,63%
Druženje s prijatelji	nikoli	<i>n</i> %	1 3,85%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
	redko	<i>n</i> %	1 3,85%	2 5,00%	1 5,26%	2 8,33%	3 4,55%	3 6,98%
	občasno	<i>n</i> %	5 19,23%	10 25,00%	3 15,79%	3 12,50%	15 22,73%	6 13,95%
	pogosto	<i>n</i> %	8 30,77%	10 25,00%	5 26,32%	4 16,67%	18 27,27%	9 20,93%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	11 42,31%	18 45,00%	10 52,63%	15 62,50%	29 43,94%	25 58,14%

Interesne dejavnosti (šport, glasba, hobiji dodatno izobraževanje)	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	4 10,00%	0 0,00%	2 8,33%	4 6,06%	2 4,65%
	redko	<i>n</i> %	0 0,00%	2 5,00%	2 10,53%	1 4,17%	2 3,03%	3 6,98%
	občasno	<i>n</i> %	3 11,54%	11 27,50%	2 10,53%	5 20,83%	14 21,21%	7 16,28%
	pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	11 27,50%	6 31,58%	8 33,33%	18 27,27%	14 32,56%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	16 61,54%	12 30,00%	9 47,37%	8 33,33%	28 42,42%	17 39,53%
Branje	nikoli	<i>n</i> %	1 3,85%	12 30,00%	8 42,11%	12 50,00%	13 19,70%	20 46,51%
	redko	<i>n</i> %	4 15,38%	12 30,00%	3 15,79%	8 33,33%	16 24,24%	11 25,58%
	občasno	<i>n</i> %	7 26,92%	7 17,50%	3 15,79%	1 4,17%	14 21,21%	4 9,30%
	pogosto	<i>n</i> %	5 19,23%	4 10,00%	4 21,05%	2 8,33%	9 13,64%	6 13,95%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	9 34,62%	5 12,50%	1 5,26%	1 4,17%	14 21,21%	2 4,65%
Poslušanje glasbe	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	5 12,50%	0 0,00%	1 4,17%	5 7,58%	1 2,33%
	redko	<i>n</i> %	3 11,54%	4 10,00%	0 0,00%	4 16,67%	7 10,61%	4 9,30%
	občasno	<i>n</i> %	2 7,69%	13 32,50%	7 36,84%	3 12,50%	15 22,73%	10 23,26%
	pogosto	<i>n</i> %	9 34,62%	12 30,00%	9 47,37%	8 33,33%	21 31,82%	17 39,53%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	13 50,00%	5 12,50%	3 15,79%	8 33,33%	18 27,27%	11 25,58%
Čas, ki ga preživim z družino	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	2 5,00%	0 0,00%	1 4,17%	4 6,06%	1 2,33%
	redko	<i>n</i> %	4 15,38%	4 10,00%	1 5,26%	3 12,50%	8 12,12%	4 9,30%
	občasno	<i>n</i> %	3 11,54%	10 25,00%	3 15,79%	5 20,83%	13 19,70%	8 18,60%
	pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	14 35,00%	5 26,32%	8 33,33%	20 30,30%	13 30,23%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	11 42,31%	10 25,00%	10 52,63%	7 29,17%	21 31,82%	17 39,53%
Rekreacija (sprehodi, kolesarjenje, rolanje)	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	2 5,00%	1 5,26%	3 12,50%	2 3,03%	4 9,30%
	redko	<i>n</i> %	1 3,85%	8 20,00%	1 5,26%	2 8,33%	9 13,64%	3 6,98%
	občasno	<i>n</i> %	6 23,08%	4 10,00%	2 10,53%	6 25,00%	10 15,15%	8 18,60%
	pogosto	<i>n</i> %	13 50,00%	16 40,00%	9 47,37%	8 33,33%	29 43,94%	17 39,53%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	6 23,08%	10 25,00%	6 31,58%	5 20,83%	16 24,24%	11 25,58%
Lenarjenje (brezdelje)	nikoli	<i>n</i> %	3 11,54%	12 30,00%	5 26,32%	4 16,67%	15 22,73%	9 20,93%
	redko	<i>n</i> %	7 26,92%	12 30,00%	7 36,84%	11 45,83%	19 28,79%	18 41,86%
	občasno	<i>n</i> %	6 23,08%	9 22,50%	3 15,79%	5 20,83%	15 22,73%	8 18,60%
	pogosto	<i>n</i> %	7 26,92%	2 5,00%	4 21,05%	2 8,33%	9 13,64%	6 13,95%
	zelo pogosto	<i>n</i> %	3 11,54%	5 12,50%	1 5,26%	1 4,17%	8 12,12%	2 4,65%

Največ učencev, tako iz urbanega kot ruralnega okolja, doživlja najboljši način preživljanja prostega časa kot druženje s prijatelji, takoj za tem pa z vključitvijo v interesne dejavnosti, kot so šport, glasba, hobiji, dodatno izobraževanje. Vsi so označili obiskovanje kulturnih prireditev kot najslabši način preživljanja prostega časa. Zelo visok je tudi delež učencev, ki branje ne označuje kot najboljši način preživljanja prostega časa, še posebej učenci iz ruralnega okolja, saj je skoraj polovica učencev odgovorilo, da je branje najslabši način preživljanja prostega časa. Dekleta iz urbanega okolja so največkrat označila branje najboljši način preživljanja prostega časa zelo pogost, nobeno dekle iz ruralnega okolja pa branja nikoli ne označuje, da je to najboljši način preživljanja prostega časa.

Več učencev iz urbanega kot iz ruralnega okolja je označilo igranje z računalnikom in komuniciranje z vrstniki preko medijev za najboljši način preživljanja prostega časa. Dekleta iz ruralnega okolja so v primerjavi z dekleti iz urbanega okolja za približno 25% pogosteje označile za najboljši način preživljanja prostega časa gledanje televizije, medtem pa se za slabih 20% redkeje poslužujejo igranja z računalnikom. Za razliko od dečkov iz ruralnega okolja, dečki iz urbanega okolja komuniciranje z vrstniki, preko računalnika, mobilnega telefona, socialnih omrežij in igranje računalnika večkrat označujejo kot zelo pogosto najboljši način preživljanja prostega časa.

Dečki v ruralnem okolju za 17,50 % več kot dečki v urbanem okolju označujejo druženje s prijatelji, in za več kot 20% poslušanje glasbe, kot zelo pogost najboljši način preživljanja prostega časa.

Dekleta iz ruralnega okolja so v kar 26,32% lenarjenje in brezdelje označila kot najslabši način preživljanja prostega časa, medtem ko so ga dekleta v urbanem okolju označila v 11,54%. Obratno pa dečki iz urbanega okolja večkrat (30%) označujejo lenarjenje kot najslabši način preživljanja prostega časa kot dečki iz ruralnega okolja (16,67%).

Tabela 11: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Se ti zdi, da kvalitetno izkoristiš svoj prosti čas?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Da	n	23	35	18	22	58	40
	%	88,46%	87,50%	94,74%	91,67%	87,88%	93,02%
Ne	n	3	5	1	2	8	3
	%	11,54%	12,50%	5,26%	8,33%	12,12%	6,98%
Skupaj	n	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Rezultati so pokazali, da je zelo nizek delež odgovorov učencev, ne glede na spol in okolje, ki se jim ne bi zdelo, da svoj prosti čas ne izkoristijo kvalitetno. Kar 87,88% učencev iz urbanega okolja in kar 93,02% učencev iz ruralnega ocenjuje, da kvalitetno preživljajo svoj prosti čas.

Tabela 12: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Ali imate doma spodaj naštetih medijev?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj	Skupaj
		dekleta	dečki	dekleta	dečki	urbano	ruralno
Dostop do interneta / splet	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Računalnik / tablični računalnik	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Mobilni telefon	<i>n</i>	26	40	19	23	66	42
	%	100,00%	100,00%	100,00%	95,83%	100,00%	97,67%
Digitalni fotoaparati / kamera	<i>n</i>	15	31	16	17	46	33
	%	57,69%	77,50%	84,21%	70,83%	69,70%	76,74%
Televizija	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
MP3 predvajalnik / Ipod	<i>n</i>	15	19	11	11	34	22
	%	57,69%	47,50%	57,89%	45,83%	51,52%	51,16%
Radio	<i>n</i>	20	32	16	18	52	34
	%	76,92%	80,00%	84,21%	75,00%	78,79%	79,07%
Igralne konzole (Playstation, Wii, X-Box)	<i>n</i>	9	24	4	17	33	21
	%	34,62%	60,00%	21,05%	70,83%	50,00%	48,84%
DVD predvajalnik	<i>n</i>	19	25	16	15	44	31
	%	73,08%	62,50%	84,21%	62,50%	66,67%	72,09%
Knjige, revije	<i>n</i>	26	34	18	19	60	37
	%	100,00%	85,00%	94,74%	79,17%	90,91%	86,05%

Pri zgornjem vprašanju so imeli učenci možnost podati več odgovorov. Iz tabele je razvidno, da imajo vsi učenci, ne glede na spol in okolje, doma dostop do interneta/spleta, računalnika, tabličnega računalnika, mobilnega telefona (razen v enem primeru v ruralnem okolju) in televizijo. Najmanjši delež, le polovica vseh učencev, ima doma igralne konzole in MP3 predvajalnik. Opremljenost s knjigami, revijami in radijem je v ruralnem okolju približno enaka. Če primerjamo opremljenost z naštetimi mediji po spolu, je razvidno, da ima v ruralnem okolju 81,21 % deklet doma digitalni fotoaparati/kamero in DVD predvajalnik v 84,21 % deklet, v urbanem pa le 57,69 % deklet digitalni fotoaparati/kamero in 73,08% deklet DVD predvajalnik. Opremljenost z igralnimi konzolami je pri dečkih v urbanem okolju nižja kot pri dečkih iz ruralnega okolja za 10%.

Tabela 13: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kako pogosto med prostim časom uporabljaš spodaj naštetih naprave / medije?"

			Urbano		Ruralno		Skupaj	Skupaj
			dekleta	dečki	dekleta	dečki	urbano	ruralno
Internet / splet (preko računalnika ali mobilnega telefona)	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	1 4,17%	1 1,52%	1 2,33%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	2 7,69%	3 7,50%	2 10,53%	0 0,00%	5 7,58%	2 4,65%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	2 7,69%	3 7,50%	3 15,79%	2 8,33%	5 7,58%	5 11,63%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	7 26,92%	14 35,00%	6 31,58%	5 20,83%	21 31,82%	11 25,58%
	vsak dan	<i>n</i> %	15 57,69%	19 47,50%	8 42,11%	16 66,67%	34 51,52%	24 55,81%
Računalnik, mobilni telefon brez dostopa do interneta / spleta	nikoli	<i>n</i> %	2 7,69%	10 25,00%	2 10,53%	5 20,83%	12 18,18%	7 16,28%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	4 15,38%	9 22,50%	0 0,00%	3 12,50%	13 19,70%	3 6,98%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	10 38,46%	4 10,00%	5 26,32%	5 20,83%	14 21,21%	10 23,26%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	8 30,77%	9 22,50%	7 36,84%	3 12,50%	17 25,76%	10 23,26%
	vsak dan	<i>n</i> %	2 7,69%	8 20,00%	5 26,32%	8 33,33%	10 15,15%	13 30,23%
Digitalni fotoaparat kamero	nikoli	<i>n</i> %	10 38,46%	15 37,50%	3 15,79%	10 41,67%	25 37,88%	13 30,23%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	9 34,62%	15 37,50%	8 42,11%	2 8,33%	24 36,36%	10 23,26%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	6 23,08%	3 7,50%	8 42,11%	6 25,00%	9 13,64%	14 32,56%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	1 3,85%	2 5,00%	1 5,26%	3 12,50%	3 4,55%	4 9,30%
	vsak dan	<i>n</i> %	1 3,85%	4 10,00%	0 0,00%	2 8,33%	5 7,58%	2 4,65%
Televizijo	nikoli	<i>n</i> %	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	2 8,33%	0 0,00%	2 4,65%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	0 0,00%	2 5,00%	2 10,53%	4 16,67%	2 3,03%	6 13,95%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	1 3,85%	5 12,50%	3 15,79%	3 12,50%	6 9,09%	6 13,95%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	12 46,15%	20 50,00%	5 26,32%	7 29,17%	32 48,48%	12 27,91%
	vsak dan	<i>n</i> %	13 50,00%	13 32,50%	9 47,37%	8 33,33%	26 39,39%	17 39,53%
MP3 predvajalnik / Ipod	nikoli	<i>n</i> %	11 42,31%	22 55,00%	6 31,58%	14 58,33%	33 50,00%	20 46,51%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	4 15,38%	10 25,00%	9 47,37%	2 8,33%	14 21,21%	11 25,58%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	5 19,23%	1 2,50%	2 10,53%	2 8,33%	6 9,09%	4 9,30%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	3 11,54%	2 5,00%	1 5,26%	5 20,83%	5 7,58%	6 13,95%
	vsak dan	<i>n</i> %	3 11,54%	5 12,50%	0 0,00%	2 8,33%	8 12,12%	2 4,65%

Radio	nikoli	<i>n</i> %	9 34,62%	7 17,50%	5 26,32%	10 41,67%	16 24,24%	15 34,88%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	6 23,08%	8 20,00%	1 5,26%	4 16,67%	14 21,21%	5 11,63%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	6 23,08%	11 27,50%	4 21,05%	1 4,17%	17 25,76%	5 11,63%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	1 3,85%	5 12,50%	4 21,05%	3 12,50%	6 9,09%	7 16,28%
	vsak dan	<i>n</i> %	4 15,38%	9 22,50%	5 26,32%	6 25,00%	13 19,70%	11 25,58%
Igralne konzole	nikoli	<i>n</i> %	20 76,92%	16 40,00%	13 68,42%	9 37,50%	36 54,55%	22 51,16%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	0 0,00%	6 15,00%	2 10,53%	2 8,33%	6 9,09%	4 9,30%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	2 7,69%	3 7,50%	1 5,26%	4 16,67%	5 7,58%	5 11,63%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	5 19,23%	9 22,50%	0 0,00%	5 20,83%	14 21,21%	5 11,63%
	vsak dan	<i>n</i> %	0 0,00%	5 12,50%	2 10,53%	5 20,83%	5 7,58%	7 16,28%
DVD predvajalnik	nikoli	<i>n</i> %	12 46,15%	22 55,00%	7 36,84%	11 45,83%	34 51,52%	18 41,86%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	9 34,62%	8 20,00%	10 52,63%	8 33,33%	17 25,76%	18 41,86%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	4 15,38%	3 7,50%	3 15,79%	1 4,17%	7 10,61%	4 9,30%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	2 7,69%	2 5,00%	0 0,00%	1 4,17%	4 6,06%	1 2,33%
	vsak dan	<i>n</i> %	0 0,00%	4 10,00%	0 0,00%	2 8,33%	4 6,06%	2 4,65%
Berem knjige, revije	nikoli	<i>n</i> %	4 15,38%	13 32,50%	6 31,58%	14 58,33%	17 25,76%	20 46,51%
	večkrat na leto	<i>n</i> %	2 7,69%	6 15,00%	6 31,58%	4 16,67%	8 12,12%	10 23,26%
	večkrat na mesec	<i>n</i> %	4 15,38%	8 20,00%	3 15,79%	3 12,50%	12 18,18%	6 13,95%
	večkrat na teden	<i>n</i> %	12 46,15%	8 20,00%	2 10,53%	2 8,33%	20 30,30%	4 9,30%
	vsak dan	<i>n</i> %	5 19,23%	4 10,00%	2 10,53%	1 4,17%	9 13,64%	3 6,98%

Več kot polovico učencev ne glede na okolje uporablja internet/splet med preživljanjem prostega časa vsak dan. Le v enem primeru iz vsakega okolja sta učenca navedla, da interneta/spleta ne uporabljata nikoli. Več kot polovica vseh učencev pa nikoli ne uporablja igralne konzule. Prav tako je visok delež (več kot polovica v urbanem okolju in dobrih 40% v ruralnem okolju) učencev, ki prav tako nikoli ne uporabljajo DVD predvajalnika. Knjige večkrat na teden bere kar 30,30 % učencev v urbanem okolju, v ruralnem okolju pa le 9,30% učencev. Nasprotno pa kar skoraj polovica učencev (46,51%) v ruralnem okolju v prostem času nikoli ne bere knjig. V urbanem okolju je ta odstotek za 20% nižji. Uporabe računalnika in mobilnega telefona brez dostopa do interneta, se poslužuje vsak dan kar 30,23% učencev iz ruralnega okolja in le 15,15% učencev iz urbanega okolja. Glede na gledanje televizije vsak

dan ni razlik med učenci. Izstopa le podatek, da kar 48,48% učencev gleda televizijo večkrat na teden v urbanem okolju, v ruralnem pa le 27,91% učencev. Dva učenca iz ruralnega okolja pa nikoli ne gledata televizije.

Več kot polovica deklet (57,69%) v urbanem okolju in manj kot polovica deklet (42,11%) se interneta/spleta poslužuje vsak dan, je pa več deklet iz ruralnega okolja (26,32%) kot deklet iz urbanega okolja (7,69%), ki uporablja računalnik/mobilni telefon brez dostopa do interneta vsak dan. Bolj pogosta je uporaba digitalnega fotoaparata, kamere in radia pri dekletih iz ruralnega okolja. Dekleta iz urbanega okolja pa bolj pogosto berejo knjige in revije. Večkrat na teden knjige bere kar 46,15% deklet iz urbanega okolja in le 10,53% deklet iz ruralnega okolja.

Dečki iz ruralnega okolja v primerjavi z dečki iz urbanega okolja, v večji meri in sicer za skoraj 20% več uporabljajo internet/splet vsak dan. Nasprotno pa je visok delež (37,50%) dečkov iz urbanega okolja, ki večkrat na leto uporabljajo digitalni fotoaparat/kamero. Kar 41,67% dečkov iz ruralnega okolja in le 17,50 % dečkov iz urbanega okolja v svojem prostem času nikoli ne posluša radia. Med dečki ni odstopanj pri vsakodnevnem gledanju televizije, so pa odstopanja pri gledanju televizije večkrat na teden. Kar 50,00% dečkov v urbanem okolju gleda televizijo večkrat na teden, medtem, ko v ruralnem okolju le 29,17% dečkov.

Kar 41,67 % dečkov iz ruralnega okolja in le 17,50 % iz urbanega okolja nikoli ne posluša radia in kar 58,33 % dečkov iz ruralnega in 32,50% iz urbanega nikoli ne bere knjig in revij.

Tabela 14: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Ali ti starši kdaj prepovejo uporabo računalnika ali mobilnega telefona?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Pogosto	<i>n</i>	3	13	4	7	16	11
	%	11,54%	32,50%	21,05%	29,17%	24,24%	25,58%
Redko	<i>n</i>	17	22	9	6	39	15
	%	65,38%	55,00%	47,37%	25,00%	59,09%	34,88%
Nikoli	<i>n</i>	6	5	6	11	11	17
	%	23,08%	12,50%	31,58%	45,83%	16,67%	39,53%
Skupaj	<i>n</i>	26	40	19	24	66	43
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Ne glede na spol je kar 39,53 % učencev iz ruralnega okolja in le 16,67 % učencev iz urbanega okolja potrdilo, da jim starši nikoli ne prepovejo uporabe računalnika ali mobilnega telefona. Večji je delež učencev v urbanem okolju, ki jim starši redko prepovejo uporabe

našteti medijev. Ne glede na okolje približno 25% učencem starši pogosto prepovejo uporabo računalnika ali mobilnega telefona.

Največji delež deklet tako v urbanem kot v ruralnem okolju je odgovorilo, da jim starši redko prepovejo uporabo računalnika in mobilnega telefona. Ne glede na okolje je najmanj staršev, ki dekletom pogosto prepove navedeno uporabo. Največji delež dečkov v urbanem okolju je odgovorilo, da jim starši redko prepovejo uporabo navedenih naprav (55,00%) in v ruralnem okolju, da jim nikoli ne prepovejo uporabe (45,83%). Zelo izstopa podatek, da dečkom iz urbanega okolja nikoli ne prepovejo uporabe naprav le v 12,50 %.

Tabela 15: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kakšno druženje je zate bolj zabavno?"

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Preko računalnika ali mobilnega telefona	<i>n</i> %	1 3,85%	2 5,00%	1 5,26%	0 0,00%	3 4,55%	1 2,33%
Druženje "in live"	<i>n</i> %	23 88,46%	36 90,00%	18 94,74%	24 100,00%	59 89,39%	42 97,67%
Drugo	<i>n</i> %	2 7,69%	2 5,00%	0 0,00%	0 0,00%	4 6,06%	0 0,00%
Skupaj	<i>n</i> %	26 100,00%	40 100,00%	19 100,00%	24 100,00%	66 100,00%	43 100,00%

Razvidno je, da visokih odstopanj, ali je za učence bolj zabavno druženje preko računalnika in mobilnega telefona ali druženje "in live", ni presenetljiv podatek, da je učencem še vedno bolj zabavno druženje v živo. Kar za skoraj 10% več učencem v ruralnem okolju predstavlja večjo zabavo druženje v živo, kot učencem v urbanem okolju.

Na odprto vprašanje so štirje učenci iz urbanega okolja navedli, da sta jim tako druženje preko računalnika in mobilnega telefona, kot druženje v živo enako zabavna.

Tabela 16: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Menim, da je v največji meri odvisno od mene, kako bom preživel svoj prosti čas."

		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
Se strinjam	<i>n</i> %	25 96,15%	39 97,50%	18 94,74%	23 95,83%	64 96,97%	41 95,35%
Se ne strinjam	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	1 5,26%	1 4,17%	2 3,03%	2 4,65%
Skupaj	<i>n</i> %	26 100,00%	40 100,00%	19 100,00%	24 100,00%	66 100,00%	43 100,00%

Ne glede na spol in okolje se skoraj vsi učenci strinjajo, da je v največji meri od njih samih odvisno, kako bodo preživali svoj prosti čas.

Tabela 17: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "V kolikšni meri se strinjaš ali se ne strinjaš s spodaj navedenimi trditvami?"

			Urbano		Ruralno		Skupaj	Skupaj
			dekleta	dečki	dekleta	dečki	urbano	ruralno
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez računalnika / spleta	n	sploh se ne strinjam	6	9	2	2	15	4
	%		23,08%	22,50%	10,53%	8,33%	22,73%	9,30%
	n	se ne strinjam	0	3	0	8	3	8
	%		0,00%	7,50%	0,00%	33,33%	4,55%	18,60%
	n	delno se strinjam	7	7	6	7	14	13
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez televizije	%		26,92%	17,50%	31,58%	29,17%	21,21%	30,23%
	n	se strinjam	10	8	4	4	18	8
	%		38,46%	20,00%	21,05%	16,67%	27,27%	18,60%
	n	popolnoma se strinjam	3	13	7	3	16	10
	%		11,54%	32,50%	36,84%	12,50%	24,24%	23,26%
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez radia, MP3 predvajalnika	n	sploh se ne strinjam	1	6	2	3	7	5
	%		3,85%	15,00%	10,53%	12,50%	10,61%	11,63%
	n	se ne strinjam	4	2	0	2	6	2
	%		15,38%	5,00%	0,00%	8,33%	9,09%	4,65%
	n	delno se strinjam	3	10	7	6	13	13
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez mobilnega telefona	%		11,54%	25,00%	36,84%	25,00%	19,70%	30,23%
	n	se strinjam	13	9	5	7	22	12
	%		50,00%	22,50%	26,32%	29,17%	33,33%	27,91%
	n	popolnoma se strinjam	5	13	5	6	18	11
	%		19,23%	32,50%	26,32%	25,00%	27,27%	25,58%
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez branja knjig, revij	n	sploh se ne strinjam	0	4	1	2	4	3
	%		0,00%	10,00%	5,26%	8,33%	6,06%	6,98%
	n	se ne strinjam	3	1	0	2	4	2
	%		11,54%	2,50%	0,00%	8,33%	6,06%	4,65%
	n	delno se strinjam	2	1	5	5	3	10
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez računalnika / spleta	%		7,69%	2,50%	26,32%	20,83%	4,55%	23,26%
	n	se strinjam	5	12	6	2	17	8
	%		19,23%	10,00%	31,58%	8,33%	25,76%	18,60%
	n	popolnoma se strinjam	16	22	7	13	38	20
	%		61,54%	55,00%	36,84%	54,17%	57,58%	46,51%
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez mobilnega telefona	n	sploh se ne strinjam	7	8	4	10	15	14
	%		26,92%	20,00%	21,05%	41,67%	22,73%	32,56%
	n	se ne strinjam	2	4	2	4	6	6
	%		7,69%	10,00%	10,53%	16,67%	9,09%	13,95%
	n	delno se strinjam	9	9	6	6	18	12
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez branja knjig, revij	%		34,62%	22,50%	31,58%	25,00%	27,27%	27,91%
	n	se strinjam	6	6	3	1	12	4
	%		23,08%	15,00%	15,79%	4,17%	18,18%	9,30%
	n	popolnoma se strinjam	2	13	4	3	15	7
	%		7,69%	32,50%	21,05%	12,50%	22,73%	16,28%
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez branja knjig, revij	n	sploh se ne strinjam	7	3	2	3	10	5
	%		26,92%	7,50%	10,53%	12,50%	15,15%	11,63%
	n	se ne strinjam	5	4	0	2	9	2
	%		19,23%	10,00%	0,00%	8,33%	13,64%	4,65%
	n	delno se strinjam	3	6	3	3	9	6
Svoj prosti čas bi lahko preživljal / a brez računalnika / spleta	%		11,54%	15,00%	15,79%	12,50%	13,64%	13,95%
	n	se strinjam	0	4	5	3	4	8
	%		0,00%	10,00%	26,32%	12,50%	6,06%	18,60%
	n	popolnoma se strinjam	11	23	9	13	34	22
	%		42,31%	57,50%	47,37%	54,17%	51,52%	51,16%

Ne glede na okolje se več kot polovica učencev popolnoma strinja, da bi svoj prosti čas preživljali brez branja knjig in revij. Skoraj v enakem obsegu bi pri preživljanju svojega prostega časa pogrešali radio in MP3 predvajalnik. Zanimiv je podatek, da so učenci kritični do uporabe medijev ali naprav pri preživljanju svojega prostega časa, saj ni izrazito visok delež otrok, ki ne bi mogli preživljati svojega prostega časa brez računalnika, spleta, mobilnega telefona in televizije.

Učenci iz ruralnega okolja bi v svojem prostem času najbolj pogrešali mobilni telefon, saj je kar 32,56% učencev odgovorilo, da se sploh ne strinja, da bi lahko svoj prosti čas preživljali brez mobilnega telefona. Učenci iz urbanega okolja si najtežje predstavljajo svoj prosti čas brez uporabe računalnika in spleta, saj je kar 22,73% odgovorilo, da se sploh ne strinja, da bi lahko preživljali svoj prosti čas brez računalnika in spleta.

Dekleta iz urbanega okolja bi svoj prosti čas lažje preživljale brez računalnika in spleta (11,54%), kot dekleta iz ruralnega okolja (36,84%). Polovica deklet v urbanem okolju in le 26,32% deklet iz ruralnega okolja se strinja, da bi svoj prosti čas lahko preživljala brez televizije. Prav tako je visok odstotek deklet iz urbanega okolja, ki bi svoj prosti čas lahko preživljala brez uporabe MP3 predvajalnika in radia (61,54%). V ruralnem okolju se 21,05% deklet in le 7,69% deklet urbanem okolju popolnoma strinja, da bi svoj prosti čas lahko preživljala brez mobilnega telefona. Zelo pa izstopajo rezultati, da se več deklet iz urbanega okolja (26,92%) v primerjavi z dekleti iz ruralnega okolja (10,53%) sploh ne strinja, da bi svoj prosti čas lahko preživljala brez branja knjig in revij. Kar 26,32% deklet iz ruralnega okolja se strinja s trditvijo, da bi svoj prosti čas lahko preživele brez branja knjig in revij, iz urbanega okolja pa se z navedeno trditvijo ne strinja niti eno dekle.

Dečki iz urbanega okolja se v primerjavi z dečki iz ruralnega okolja v večjem obsegu tako popolnoma strinjajo, kot sploh ne strinjajo s trditvijo, da bi svoj prosti čas preživljali brez računalnika. V ruralnem okolju je glede na urbano okolje večji delež dečkov, ki se ne strinjajo ali se delno strinjajo z navedbo trditvijo. Največje razlike med dečki glede na okolje so pri preživljanju prostega časa brez mobilnega telefona, saj se kar 32,50% dečkov iz urbanega okolja in le 12,50% iz ruralnega okolja popolnoma strinja, da bi svoj prosti čas lahko preživljali brez mobilnega telefona. Kar 41,67% dečkov iz ruralnega okolja in le 20,00% dečkov iz urbanega okolja, se z navedeno trditvijo sploh ne strinja. Večjih odstopanj med

dečki v urbanem in ruralnem okolju pri trditvah pri preživljanju prostega časa brez televizije, radia, MP3 predvajalnika ter branja knjig in revij, ni.

Tabela 18: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "S čim bi se ukvarjal / a, če bi imel / a več prostega časa?"

Odgovori		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
več uporabe računalnika, igranja igrice	<i>n</i> %	1 3,85%	6 15,00%	0 0,00%	4 16,67%	7 10,61%	4 9,30%
gledanje TV	<i>n</i> %	1 3,85%	0 0,00%	0 0,00%	1 4,17%	1 1,52%	1 2,33%
učenje, šola	<i>n</i> %	6 23,08%	2 5,00%	0 0,00%	0 0,00%	8 12,12%	0 0,00%
branje	<i>n</i> %	5 19,23%	1 2,50%	1 5,26%	1 4,17%	6 9,09%	2 4,65%
druženje s prijatelji, sošolci	<i>n</i> %	10 38,46%	8 20,00%	5 26,32%	9 37,50%	18 27,27%	14 32,56%
ukvarjanje s hišnimi ljubljenčki	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	3 15,79%	1 4,17%	2 3,03%	4 9,30%
druženje z družino	<i>n</i> %	5 19,23%	0 0,00%	1 5,26%	1 4,17%	5 7,58%	2 4,65%
z glasbo	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	1 5,26%	1 4,17%	2 3,03%	2 4,65%
s športom, rekreacijo	<i>n</i> %	6 23,08%	1 2,50%	8 42,11%	7 29,17%	7 10,61%	15 34,88%
s fotografiranjem	<i>n</i> %	1 3,85%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
več zunaj, v naravi	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	2 10,53%	3 12,50%	2 3,03%	5 11,63%
ples	<i>n</i> %	0 0,00%	0 0,00%	1 5,26%	0 0,00%	0 0,00%	1 2,33%
jahanje	<i>n</i> %	2 7,69%	0 0,00%	1 5,26%	1 4,17%	2 3,03%	2 4,65%
plezanje	<i>n</i> %	1 3,85%	1 2,50%	1 5,26%	0 0,00%	2 3,03%	1 2,33%
kotalkanje	<i>n</i> %	1 3,85%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
kolesarjenjem	<i>n</i> %	0 0,00%	4 10,00%	0 0,00%	6 25,00%	4 6,06%	6 13,95%
snemanje za YouTube	<i>n</i> %	0 0,00%	3 7,50%	0 0,00%	0 0,00%	3 4,55%	0 0,00%
ukvarjanje z umetnostjo (risanje, ustvarjanje)	<i>n</i> %	2 7,69%	0 0,00%	0 0,00%	1 4,17%	2 3,03%	1 2,33%
razmišljanje	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
mizarjenje	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
kulinarika	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
pomoč pri domačih opravilih	<i>n</i> %	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 4,17%	0 0,00%	1 2,33%
nič ne bi spremenil /a	<i>n</i> %	2 7,69%	5 12,50%	0 0,00%	0 0,00%	7 10,61%	0 0,00%

Pri vprašanju odprtega tipa so učenci različno navajali, s čim bi se v svojem prostem času ukvarjali, če bi ga imeli na razpolago več. Največ učencev iz urbanega okolja je navedlo, da bi se več družili s prijatelji in sošolci (27,27%). Učenci iz ruralnega okolja pa so na prvo mesto postavili ukvarjanje s športom in rekreacijo (34,88%), učenci iz urbanega okolja pa bi se več ukvarjali s športom le v 10,61%. Ne glede na navedeno, bi več učencev iz ruralnega okolja (32,56%) preživelo več prostega časa v družbi prijateljev in sošolcev. Izstopa tudi podatek, da niti en učenec iz ruralnega okolja ni navedel, da bi se v prostem času rad več ukvarjal s šolo in učenjem, učenci iz urbanega okolja pa kar v 12,12%. Nekaj več učencev iz ruralnega okolja bi se v prostem času rado več ukvarjalo s hišnimi ljubljenci, kolesarjenjem, več časa bi radi preživeli zunaj, v naravi, medtem, ko bi nekaj več učencev iz urbanega okolja rado več bralo in se več družilo z družino. 10,61% učencev iz urbanega okolja so z izrabo svojega prostega časa zadovoljni in ne bi ničesar spremenili.

Dekleta iz urbanega okolja so navedla, da bi se najraje več družila s prijatelji (38,46%), dekleta iz ruralnega okolja (42,11%) pa bi se rade več ukvarjale s športom. Tako dečki iz urbanega okolja (20,00%), kot dečki iz ruralnega okolja (34,50%), bi se najraje več družili s prijatelji. Glede na okolje najbolj izstopa podatek, da bi se skoraj 30,00% več dečkov iz ruralnega okolja rado več ukvarjalo s športom in rekreacijo in le 2,50% dečkov iz urbanega okolja.

Tabela 19: Struktura odgovorov glede na vprašanje: "Kaj bi pri preživljanju prostega časa spremenil/a?"

Odgovori		Urbano		Ruralno		Skupaj urbano	Skupaj ruralno
		dekleta	dečki	dekleta	dečki		
nič	<i>n</i> %	6 25,00%	14 35,00%	8 42,11%	13 54,17%	20 30,30%	21 48,84%
več prostega časa	<i>n</i> %	4 16,67%	4 10,00%	2 10,53%	2 8,33%	8 12,12%	4 9,30%
več branja	<i>n</i> %	1 4,17%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%
več zunaj, v naravi	<i>n</i> %	2 8,33%	1 2,50%	2 10,53%	2 8,33%	3 4,55%	4 9,30%
več z družino	<i>n</i> %	1 4,17%	0 0,00%	1 5,26%	0 0,00%	1 1,52%	1 2,33%
več svobode, sproščenosti	<i>n</i> %	1 4,17%	0 0,00%	0 0,00%	1 4,17%	1 1,52%	1 2,33%
več s prijatelji	<i>n</i> %	3 12,50%	1 2,50%	2 10,53%	1 4,17%	4 6,06%	3 6,98%
več zabave	<i>n</i> %	1 4,17%	0 0,00%	0 0,00%	1 4,17%	1 1,52%	1 2,33%
več igranja igrice	<i>n</i> %	0 0,00%	1 2,50%	0 0,00%	0 0,00%	1 1,52%	0 0,00%

več športa	<i>n</i>		1	0	0	1	0
	%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	1,52%	0,00%
več za šolo	<i>n</i>		1	0	0	1	0
	%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	1,52%	0,00%
več zasebnosti in tišine	<i>n</i>		1	0	0	1	0
	%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	1,52%	0,00%
več s hišnimi ljubljenci	<i>n</i>	0	0	1	0	0	1
	%	0,00%	0,00%	5,26%	0,00%	0,00%	2,33%
manj telefona, računalnika, spleta	<i>n</i>	6	6	2	1	12	3
	%	25,00%	15,00%	10,53%	4,17%	18,18%	6,98%
manj učenja, dela za šolo	<i>n</i>	1	4	0	1	5	1
	%	4,17%	10,00%	0,00%	4,17%	7,58%	2,33%
manj prostega časa	<i>n</i>	0	1	0	0	1	0
	%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	1,52%	0,00%
manj lenarjenja	<i>n</i>	0	1	0	0	1	0
	%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	1,52%	0,00%
boljša organizacija prostega časa	<i>n</i>	1	1	0	1	2	1
	%	4,17%	2,50%	0,00%	4,17%	3,03%	2,33%
ne vem	<i>n</i>	1	0	0	0	1	0
	%	4,17%	0,00%	0,00%	0,00%	1,52%	0,00%

Skoraj polovica učencev iz ruralnega okolja in 30,30% učencev iz urbanega okolja, ne bi pri preživljanju svojega prostega časa spremenila ničesar, vsi pa bi si želeli imeti več prostega časa. Nekaj več učencev iz urbanega okolja bi želelo manj uporabljati računalnik in splet ter da bi manj časa namenjali šoli in učenju. Nekaj več učencev iz ruralnega okolja pa bi radi svoj prosti čas preživeli zunaj v naravi.

Dekleta iz ruralnega okolja so s preživljanjem prostega časa bolj zadovoljne, saj jih kar 42,11% ne bi spremenilo nič v primerjavi z dekleti iz urbanega okolja (25,00%). Na splošno več deklet iz urbanega okolja ocenjuje, da potrebujejo več prostega časa in da bi morale manj uporabljati telefon, računalnik in splet ter se več družiti s prijatelji.

Tudi dečki iz ruralnega okolja so s preživljanjem prostega časa bolj zadovoljni, saj jih kar 54,17% ne bi nič spremenilo v primerjavi z dečki iz urbanega okolja (35,00%). Nekaj večji delež je dečkov iz urbanega okolja, ki meni, da bi v svojem prostem času morali manj uporabljati telefon, računalnik in splet ter manj časa posvečati delu za šolo in učenju. Zanimiv je tudi podatek, da bi dečki iz ruralnega okolja radi več prostega časa preživeli zunaj, v naravi (8,33%), v primerjavi z dečki iz urbanega okolja (2,50%).

2.4 SKLEPI

V prostem času si vsak posameznik svobodno izbira dejavnosti na osnovi svoje želje. Izbira prostega časa adolescentov je ključnega pomena, saj si v tem času oblikujejo svojo identiteto

in krepijo tako fizični kot psihični razvoj. Je tudi čas, ko mladostnik počne kar hoče in se lahko svobodno izraža ter hkrati zabava in sprosti. Na kakšen način mladostnik preživlja svoj prosti čas je odvisno od številnih dejavnikov, kot je družina, spol, kraj bivanja, ekonomski, kulturni in socialni kapital, socializacija, ter ne nazadnje tudi množični mediji. Prostemu času bi bilo potrebno posvečati več pozornosti, saj se posameznik v prostem času razbremeni vseh psihičnih kot tudi fizičnih obremenitev, se spočije, razvedri in nabere moči za izzive. Lahko rečemo, da je prosti čas sestavni del človekovega življenja.

V najini raziskavi naju je zanimalo, kako svoj prosti čas preživljajo učenci v zgodnji adolescenci glede na spol ter glede na urbano in ruralno okolje. S pomočjo anketnega vprašalnika sva želeli izvedeti koliko prostega časa imajo na voljo, njihovo razumevanje prostega časa, kako preživljajo prosti čas, ali so to organizirane dejavnosti v sklopu šole ali izven šolske dejavnosti, kje in s kom preživljajo prosti čas, kaj učencem predstavlja za njih najboljši način preživljanja prostega časa, in ali ga po njihovem mnenju preživljajo kvalitetno. Osredotočili sva se tudi na preživljanje prostega časa učencev v povezavi z mediji in sicer v kakšnem obsegu in katere medije uporabljajo pri preživljanju prostega časa. Zanimalo naju je njihovo kritično doživljanje uporabe medijev pri preživljanju prostega časa.

- Največ dečkom iz urbanega okolja beseda prosti čas predstavlja zabavo in sprostitev, dečkom iz ruralnega pa čas brez obveznosti. Pri dekletih je ravno obratno, saj največ dekletom iz urbanega okolja beseda prosti čas predstavlja čas brez obveznosti, dekletom iz ruralnega okolja pa zabavo in sprostitev. Tako dečkom kot dekletom, ne glede na okolje bivanja, najmanj učencem beseda prosti čas predstavlja počitek in lenarjenje. Glede na okolje in spol so se učenci drugače opredelili, kaj za njih pomeni prosti čas, vendar ne znava natančno pojasniti, zakaj prihaja do razlik.
- Največ dečkov iz urbanega okolja ima dnevno dve do štiri ure prostega časa. Največ dečkov iz ruralnega okolja pa ima dnevno več kot štiri ure prostega časa. Največ deklet tako iz urbanega in ruralnega okolja pa ima dnevno dva do štiri ure prostega časa. Od vseh učencev pa je zelo malo deklet iz ruralnega okolja, ki ima več kot štiri ure prostega časa na dan. Prihaja do razlik med dečki glede na okolje bivanja, pri dekletih pa okolje bivanja ne vpliva na količino prostega časa. Največ prostega časa ima dečkov iz ruralnega okolja, čeprav sva predvidevali, da bi ga lahko zaradi dela na kmetiji imeli manj.

- Več kot polovica vseh dečkov in deklet, ne glede na to, ali so iz urbanega ali ruralnega okolja, meni, da ima dovolj prostega časa. Ni razlik glede na spol in okolje.
Učenci iz najine raziskave imajo tako na voljo dovolj prostega časa. Glede na rezultate sklepava, da je večini deklet in dečkov iz urbanega okolja dovolj dve do štiri ure prostega časa. Za dečke iz ruralnega okolja pa je mogoče sklepati, da je za njih dovolj, da imajo več kot štiri ure dnevno prostega časa.
- Pomemben je podatek, da dekleta iz urbanega okolja preživljajo svoj prosti čas tako organizirano, kot neorganizirano. Več kot 75% vseh dečkov in deklet iz ruralnega okolja pa svoj prosti čas preživlja neorganizirano. Glede na to, da je organiziran prosti čas pedagoško ustrezen, ker otroka socializira in preprečuje, da ga preživlja neustrezno, nekonstruktivno, pa se osebnost najboljše popolno izrazi v prostih dejavnostih. Neorganiziran prosti čas je čas, ki je otroku na razpolago, da ga uporablja po svoje in kot si je zamislil. Organiziran in neorganiziran prosti čas sta velikokrat povezana in lahko za otroka predstavlja ugodno celoto, saj se v celotnem stilu življenja nenehno giblje od obveznosti do prostosti (Lešnik, 1987).
- Dekleta iz urbanega okolja v nasprotju z dekleti iz ruralnega okolja v svojem prostem času pogosteje lenarijo in počivajo, berejo in se ukvarjajo z glasbo in so redkeje pred televizorjem, računalnikom in igralnimi konzolami ter se redkeje družijo s prijatelji. Glede na okolje ni razlik med dekleti, kako pogosto se ukvarjajo s športom in kako pogosto obiskujejo kulturne in zabavne ustanove, kot niti ne, kako pogosto so vključena v gospodinjska opravila in delo na kmetiji ter vrtu.
Dečki iz urbanega okolja v nasprotju z dečki iz ruralnega okolja pogosteje berejo knjige, gledajo televizijo, uporabljajo računalnik in igralno konzolo ter se redkeje ukvarjajo z glasbo in družijo s prijatelji. Dečkih ne glede na okolje enako pogosto v prostem času počivajo/lenarijo in se ukvarjajo s športom.
- Ne glede na okolje dekleta enako pogosto preživljajo prosti časa doma, na športnih igriščih in v telovadnicah. Dekleta iz urbanega okolja v nasprotju z dekleti iz ruralnega okolja svoj prosti čas pogosteje preživljajo v šoli, in redkeje na domačem dvorišču, in v naravi.
Dečki iz urbanega okolja v nasprotju z dečki iz ruralnega okolja pogosteje svoj prosti čas preživljajo doma, v šoli, na domačem dvorišču, in redkeje v naravi in na športnih

igriščih in v telovadnicah. Dečki iz ruralnega okolja tako več prostega časa preživijo zunaj.

- Skoraj vsi učenci, ne glede na spol in okolje bivanja, so mnenja, da svoj prosti čas izkoristijo kvalitetno.

Glede na to, da večina otrok meni, da svoj prosti čas preživlja kvalitetno in da le tega večina učencev preživlja prav doma, je možno sklepati, da imajo v svojem domu po njihovem mnenju možnost za kvalitetno izkoriščen prosti čas, čeprav so le te pri večini neorganizirane.

- Dekleta iz urbanega okolja v nasprotju z dekleti iz ruralnega okolja svoj prosti čas pogosteje preživljajo sama in s sošolci, ter redkeje s prijatelji. Ne glede na okolje dekleta enako pogosto preživljajo prosti čas z družino.

Dečki iz urbanega okolja v nasprotju z dečki iz ruralnega okolja pogosteje svoj prosti čas preživljajo s sošolci in redkeje s prijatelji. Enako prostega časa pa vsi dečki preživijo sami in z družino.

- Dekleta iz urbanega okolja v nasprotju z dekleti iz ruralnega okolja v svojem prostem času pogosteje lenarijo in počivajo, berejo in se ukvarjajo z glasbo ter so redkeje pred televizorjem, računalnikom in igralnimi konzolami in se redkeje družijo s prijatelji. Ne glede na okolje se dekleta enako pogosto ukvarjajo s športom, obiskujejo kulturne in zabavne ustanove in so vključena v gospodinjska opravila in delo na kmetiji in vrtu. Kot najboljši način preživljanja prostega časa dekleta iz urbanega okolja ocenjujejo druženje s prijatelji in z družino, branje, ukvarjanje z interesnimi dejavnostmi (šport, glasba, hobiji, dodatno izobraževanje), dekleta iz ruralnega okolja pa druženje s prijatelji in z družino ter ukvarjanje z interesnimi dejavnostmi (šport, glasba, hobiji, dodatno izobraževanje).

Dečki iz urbanega okolja v nasprotju z dečki iz ruralnega okolja pogosteje berejo knjige, so pred televizorjem, računalnikom in igralnimi konzolami in se redkeje ukvarjajo z glasbo in družijo s prijatelji. Ne glede na okolje enako pogosto počivajo/lenarijo in se ukvarjajo s športom v prostem času.

Kot najboljši način preživljanja prostega časa pa dečki iz urbanega okolja ocenjujejo druženje s prijatelji in ukvarjanje z interesnimi dejavnostmi (šport, glasba, hobiji, dodatno izobraževanje), dečki iz ruralnega okolja pa samo druženje s prijatelji.

- Vsi učenci imajo doma računalnik, televizijo in dostop do interneta, spleta.
V primerjavi med dekleti ima več deklet iz urbanega okolja doma igralno konzolo ter knjige in revije. Več pa je deklet iz ruralnega okolja, ki imajo doma digitalni fotoaparatus, kamero, radio in DVD predvajalnik. Vsa dekleta imajo doma mobilni telefon.
V primerjavi med dečki ima več dečkov iz urbanega okolja mobilni telefon, MP3 predvajalnik, Ipod, radio in knjige, revije. Več pa je dečkov iz ruralnega okolja, ki ima doma igralno konzolo.
- Dekleta iz urbanega okolja v nasprotju z dekleti iz ruralnega okolja v svojem prostem času pogosteje vsak dan uporabljajo internet in splet preko računalnika in mobilnega telefona, MP3 predvajalnik, Ipod, gledajo televizijo in berejo knjige, revije. Dekleta iz ruralnega okolja pa pogosteje vsak dan uporabljajo igralno konzolo, računalnik, mobilni telefon brez dostopa do interneta in poslušajo radio.
Dečki iz urbanega okolja v nasprotju z dečki iz ruralnega okolja v svojem prostem času pogosteje vsak dan berejo knjige, revije. Dečki iz ruralnega okolja pa pogosteje vsak dan uporabljajo računalnik in mobilni telefon z in brez dostopa do spleta ter igralne konzole. Ne glede na okolje dečki enako pogosto vsak dan uporabljajo digitalni fotoaparatus, kamero, MP3 predvajalnik, Ipod, DVD predvajalnik, kot enako pogosto gledajo televizijo in poslušajo radio.
Pogostost uporabe določenih medijev ne povezujeva z njihovo opremljenostjo doma. Lahko pa uporabo medijev in elektronskih naprav poveževa s prepovedjo uporabe s strani staršev, saj imajo dečki iz ruralnega okolja najmanj prepovedi uporabe, ki tudi pogosteje uporabljajo računalnik in mobilni telefon.
- Glede na okolje je več deklet iz ruralnega okolja, ki jim starši pogosto prepovejo uporabo računalnika ali mobilnega telefona, in tudi več, ki jim tega nikoli ne prepovejo. Več pa je deklet iz ubranega, ki jim starši uporabo prepovejo redkeje.
Glede na okolje je več dečkov iz ruralnega okolja, ki jim starši nikoli ne prepovejo uporabo računalnika ali mobilnega telefona.
- Skoraj vsi učenci, ne glede na okolje in spol, so mnenja, da je druženje v »živo« bolj zabavno kot druženje preko računalnika ali mobilnega telefona in se strinjajo, da je v največji meri od njih samih odvisno, kako bodo svoj prosti čas tudi preživeli.

- Večina vseh deklet bi svoj prosti čas lahko preživela brez branja knjig in revij, radia in MP3 predvajalnika. Večina deklet iz ruralnega okolja, pa bi svoj prosti čas lahko preživela tudi brez spleta.

Večina dečkov iz urbanega okolja meni, da bi svoj prosti čas lahko preživljajo brez vseh medijev, večina dečkov iz ruralnega okolja pa meni, da brez radia, MP3 prevajalnika in brez branja knjig, revij.

- Če bi dekleta iz urbanega okolja imela več prostega časa, bi se večina najraje družila s prijatelji in sošolci. Na drugo mesto je večina uvrstila ukvarjanje s športom, rekreacijo, s šolo in učenjem, na tretje mesto pa branje in druženje z družino. Večina deklet iz ruralnega okolja pa bi se najraje ukvarjala s športom in rekreacijo. Na drugo mesto je večina uvrstila druženje s prijatelji in sošolci, na tretje pa ukvarjanje s hišnimi ljubljenčki.

Če bi dečki, ne glede okolje, imeli več prostega časa, bi se večina najraje družila s prijatelji in sošolci. Na drugo mesto je večina dečkov iz urbanega okolja uvrstilo več uporabe računalnika in igranja igrice, dečki iz ruralnega okolja pa bi se radi več ukvarjali s športom.

- Skoraj polovica deklet iz ruralnega okolja in četrtnina deklet iz urbanega okolja ne bi pri preživljanju prostega časa spremenila ničesar. Rade pa bi imele več prostega časa, bile več zunaj, v naravi, se družile s prijatelji in manj uporabljale telefon, računalnik in splet.

Večina dečkov ne glede na okolje pri preživljanju prostega časa ne bi spremenila ničesar. Vsi bi radi imeli več prostega časa, dečki iz ruralnega okolja pa bi bili radi več zunaj v naravi in s prijatelji, dečki iz urbanega okolja pa radi manj uporabljali mobilni telefon in računalnik ter manj časa posvečali šoli in učenju.

2.5 PREDLOGI

Na podlagi rezultatov bi se lahko nadaljnje raziskave osredotočile na dejavnike, ki vplivajo na izbiro preživljanja prostega časa kot so dostopnost organiziranih dejavnosti za mlade, kulturnih in zabavnih ustanov, otroških in športnih igrišč, domače obveznosti otrok, socialno ekonomski status družine ter infrastruktura v okolju. Prav tako bi bilo smiselno z odprtim vprašanjem raziskati, kaj po mnenju učencev predstavlja beseda prosti čas, saj sva z vprašanjem zaprtega tipa dali na razpolago le tiste možnosti, ki v teoretičnem okviru zajemajo

pojmem prostega časa. Ob upoštevanju edinstvenosti, individualnosti in lastno percepcijo bi lahko vsak učenec pod pojmom prosti čas opredelil tudi šolske obveznosti, odgovornosti v družini...

Pri organizaciji prostega časa mladostnika morajo pomembno vlogo prevzeti starši, predvsem podporno in nadzorno vlogo pri uporabi medijev; pri gledanju televizije, uporabi računalnika, mobilnega telefona, spleta. Bolj bi morali prevzemati tudi motivacijsko vlogo, da bi otroci več časa namenili branju, se več ukvarjali z umetnostjo ter da bi večkrat obiskali kulturne in zabavne ustanove.

Posebno pomembno vlogo pri preživljanju prostega časa imajo vzgojno izobraževalne ustanove in lokalna skupnost. Le - ti bi lahko z namenom nudenja organiziranih dejavnosti za preživljanje prostega časa, ozaveščanja o kvalitetnem preživljanju prostega časa in škodljivih dejavnikov zaradi prekomerne uporabe medijev in elektronskih naprav in z vključitvijo medijske vzgoje v šolske predmetnike, prispevali k pozitivnemu socialnemu, čustvenemu in kognitivnemu razvoju otrok. Za nadaljnjo raziskavo bi bilo smotno, da bi učence z odprtim vprašanjem vprašali kaj za njih pomeni kvalitetno izkoriščen prosti čas.

Najino magistrsko delo na nek način omogoča vpogled na preživljanje prostega časa učencev v zgodnji adolescenci v povezavi z uporabo medijev in kakšne so razlike med njimi glede na spol in glede na to, ali živijo v mestu ali na podeželju. Vendar ne glede na razlike med učenci, je potrebno pristoječim dejavnostim in aktivnostim posvečati več pozornosti ter biti kot odrasli s svojim ravnanjem zgled za bolj kvalitetno preživljanje prostega časa. Dejstvo je, da v današnjem času uporaba medijev in elektronskih naprav ni le škodljiva, saj otrokom lahko omogoča dobri vir zabave in znanja. Zavedati se moramo, da je medij le orodje in je od nas samih odvisno, kako ga bomo uporabili.

3 LITERATURA

- Brake, M. 1984. Sociologija mladinske kulture in mladinskih subkultur. Republiška konferenca ZSMS in Univerzitetna konferenca ZSMS. Ljubljana: Krt.
- Cerar, M. (2007). Vpliv mladostnikovega samovrednotenja na iskanje socialnih stikov prek spleta. Ljubljana: *Socialna pedagogika*. 11 (3), str. 287–310.
- Černigoj Sadar, N. (1991). Moški in ženske v prostem času. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Derganc, S. (2004). Prosti čas mladih. Salve: Društvo mladinski ceh.
- Erjavec, K. (2013). Mediji v življenju Slovenski otrok. *Sodobna pedagogika* 23: 121-132. (letnik 23, št. 1)
- Erjavec, K. in Volčič, Z. (1998). Mladi in mediji. Ljubljana. DZS. Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Erjavec, K. in Volčič, Z. (1999a). Medijska pismenost. Ljubljana. DZS.
- Erjavec, K. in Volčič, Z. (1999b). Odraščanje z mediji. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Forget, J. M., (2002). Poti adolescence. Ljubljana: Oka otroška knjiga.
- Gillis, R., John. (1999). Mladina in zgodovina. Šentilj: Aristej.
- Gobec, M. (2014). V Lekić, K., Tratnjek, P., Konec, N. in Cugmas, M. Srečanja na spletu: potrebe slovenske mladine in spletno svetovanje. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Grill, A. (2006). Prosti čas mladih v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Hočevar, F. (1977). Prosti čas. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Horvat, L. in Magajna, L. (1989). Razvojna psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kern, B. (2008). Zmanjševanje komercialnega pritiska na mlade pri izbiri prostočasnih aktivnosti ter primer pristopa k reševanju problema neenakih možnosti dostopa mladih do nekaterih oblik preživljanja prostega časa. V Zbornik posveta Mladi in prosti čas. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
- Kink, S. (2009). Medijski vpliv na mlado občinstvo: nasilne medijske vsebine. *Sodobna pedagogika* 60 (2): 62-73.
- Turk Niskač, B., Klaus, S. in Starec S. (2010). Urbano življenje ob kmetijah ali

- ruralno življenje ob stolpnih? Urban izziv, letnik 21, številka 1, str. 32-41.
- Košir, M. in Ranfl, R. (1996). Vzgoja za medije. Ljubljana: DZS.
 - Kristančič, A. (2007). Svoboda izbire - Moj prosti čas. Ljubljana: AA Inserco - svetovalna družba.
 - Kuhar, M. (2007). Prosti čas mladih v 21. stoletju. Socialna pedagogika. Ljubljana. letnik 11, številka 4, str. 453-471.
 - Kuhar, M. (2008). Prosti čas mladih v 21. stoletju. V Zbornik posveta Mladi in prosti čas. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
 - Lešnik, R. (1982). Prosti čas. Maribor: Založba obzorja Maribor.
 - Lešnik, R. (1987). K temeljem pedagogike in didaktike prostega časa: študijsko gradivo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
 - Makarovič, J. 1986. Sla po neskončnosti. Maribor. Založba obzorja.
 - Mrgole, A. 2003. Kam z mularijo?: načela kakovosti neformalnega dela z mladimi. Maribor: Aristej.
 - Poljšak Škraban, O. (2004). Obdobje adolescence in razvoj identitete. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani.
 - Postrak, M. (2007). Preventivna funkcija prostega časa. V Kristančič, A. Svoboda izbire - Moj prosti čas. Ljubljana: AA Inserco - svetovalna družba.
 - Purg, P. (2009). Uvod v medije. Ljubljana. Zavod IRC.
 - Simoneti, M. (2000). Otroci in mladostniki v prostoru. Urban izziv, letnik 11, številka 1, str. 50-60 in 142-147.
 - Stojin, T. (1982). Prosti čas. Ljubljana: Delavska enotnost.
 - Šugman Bohinc, L., Rapoša Tajnšek, P. in Škerjanc, J. 2007. Življenjski svet uporabnika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
 - Ule, M. (2008). Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 - Ule, M. in Miheljak, V. (1995). Pri(e)hodnost mladine. Ljubljana: DZS in Ministrstvo za šolstvo in šport.
 - Vpliv medijev na razvoj otroka. Pridobljeno 4. 6. 2018 s spletne strani <http://305.gvs.arnes.si/paska/?p=1915>
 - Množični mediji in komunikacija. (2012). Pridobljeno 4. 6. 2018 s spletne strani http://www.dijaski.net/gradivo/soc_ref_mnozicni_mediji_in_komunikacije_01?r=1

- Vpliv medijev na otroke. Pridobljeno 6. 6. 2018 s spletne strani <http://pismenost.si/vpliv-medijev-na-otroke/>
- Vpliv sodobne tehnologije na mladostnike. (2012). Pridobljeno 22. 5. 2018 s spletne strani <http://svetovalnicakameleon.si/kaksen-vpliv-imajo-sodobne-tehnologije-in-mediji-na-mladostnike/>
- Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Pridobljeno 22. 5. 2018 s spletne strani http://bos.zrc-sazu.si/cgi_new/neva.exe?name=ssbsj&expression=adolescenca
- Pridobljeno 23. 11. 2016 s spletne strani <https://www.fsd.uni-lj.si/mma/gradivo-Postrak/2012011814374612/>

4 PRILOGE

Priloga št. 1: Anketni vprašalnik

Pozdravljen, pozdravljena,

Maja Kristan in Viktorija Kralj Požar sva izredni študentki na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani in se v svoji magistrski nalogi ukvarjava s tematiko mladi in prosti čas – uporaba medijev in spletnih omrežij. Prosili bi te, da si vzameš čas in izpolniš spodnji vprašalnik. Anketa je popolnoma anonimna. Rezultate pa bova uporabili izključno za izdelavo naloge.

Za čas in sodelovanje se ti iskreno zahvaljujemo in te lepo pozdravljamo.

1. Spol? *(Obkroži)*

M Ž

2. Kaj po tvojem mnenju predstavlja beseda prosti čas? *(Obkroži samo en odgovor)*

- a. Čas brez obveznosti
- b. Počitek / lenarjenje
- c. Zabava / sprostitve
- d. Drugo: _____

3. Koliko prostega časa dnevno imaš? *(Obkroži samo en odgovor)*

- a. Do 2 uri
- b. Od 2 do 4 ure
- c. Več kot 4 ure
- d. Nimam prostega časa

4. Meniš, da imaš dovolj prostega časa? *(Obkroži samo en odgovor)*

- a. Prostega časa imam premalo
- b. Prostega časa imam dovolj
- c. Prostega časa imam preveč

5. Prosti čas večkrat preživljam *(Obkroži)*

- a. Organizirano (organizirane dejavnosti, interesne dejavnosti, krožki, klubi, mladinski centri,...)
- b. Neorganizirano (sam/a se sproti odločam, kaj bom počel/a v prostem času, ne obiskujem organiziranih pristočasnih dejavnosti)

6. Kaj počneš v prostem času?

Označi na lestvici od 1 do 5, pri čemer so vrednosti:

1 – nikoli, 2 - redko, 3 - občasno, 4 – pogosto, 5 – zelo pogosto

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
Počivam /lenarim	1	2	3	4	5
Sem pred TV, računalnikom, igralnimi konzolami,...	1	2	3	4	5
Berem knjige, revije	1	2	3	4	5
Igram na glasbila, se ukvarjam s glasbo	1	2	3	4	5
Se ukvarjam s športom	1	2	3	4	5
Se družim s prijatelji	1	2	3	4	5
Hodim v kulturne in zabavne ustanove (knjižnica, muzeji, galerije, kino)	1	2	3	4	5
Pomagam na vrtu, kmetiji, pri gospodinjstvih opravilih	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

7. Kje preživljaš prosti čas?

Označi na lestvici od 1 do 5, pri čemer so vrednosti:

1 – nikoli, 2 - redko, 3 - občasno, 4 – pogosto, 5 – zelo pogosto

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
Doma	1	2	3	4	5
V šoli	1	2	3	4	5
Na domačem dvorišču	1	2	3	4	5
V naravi	1	2	3	4	5
Na športnih igriščih, v telovadnicah	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

8. S kom preživljaš prosti čas?*Označi na lestvici od 1 do 5, pri čemer so vrednosti:**1 – nikoli, 2 - redko, 3 - občasno, 4 – pogosto, 5 – zelo pogosto*

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
S prijatelji	1	2	3	4	5
S sošolkami / sošolci	1	2	3	4	5
Z družino	1	2	3	4	5
Sam	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

9. Kaj je zate najboljši način preživljanja prostega časa?*Označi na lestvici od 1 do 5, pri čemer so vrednosti:**1 – nikoli, 2 - redko, 3 - občasno, 4 – pogosto, 5 – zelo pogosto*

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
Gledanje TV	1	2	3	4	5
Obiskovanje kulturnih prireditev	1	2	3	4	5
Igranje z računalnikom	1	2	3	4	5
Komuniciranje z vrstniki preko računalnika, mobilnega telefona, socialnih omrežij	1	2	3	4	5
Druženje s prijatelji	1	2	3	4	5
Interesne dejavnosti (šport, glasba, hobiji, dodatno izobraževanje,...)	1	2	3	4	5
Branje	1	2	3	4	5
Poslušanje glasbe	1	2	3	4	5
Čas, ki ga preživim z družino	1	2	3	4	5
Rekreacija (sprehodi, kolesarjenje, rolanje,...)	1	2	3	4	5
Lenarjenje (brezdelje)	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

10. Se ti zdi, da kvalitetno izkoristiš svoj prosti čas? (Obkroži)

a. Da

b. Ne

11. Ali imate doma spodaj naštete medije? (Obkrožiš lahko več odgovorov)

- a. Dostop do interneta / spleta
- b. Računalnik / tablični računalnik
- c. Mobilni telefon
- d. Digitalni fotoaparati / kamero
- e. Televizijo
- f. MP3 predvajalnik / Ipod
- g. Radio
- h. Igralno konzolo (Playstation, Wii, X-Box,...)
- i. DVD predvajalnik
- j. Knjige, revije
- k. Drugo: _____

12. Kako pogosto med prostim časom uporabljaš spodaj naštete naprave / medije? (Obkroži)

Označi na lestvici od 1 do 5, pri čemer so vrednosti:

1 – nikoli, 2 – večkrat na leto, 3 – večkrat na mesec, 4 – večkrat na teden, 5 – vsak dan

V prostem času uporabljam	Nikoli	Večkrat na leto	Večkrat na mesec	Večkrat na teden	Vsak dan
Internet / splet (preko računalnika ali mobilnega telefona)	1	2	3	4	5
Računalnik, mobilni telefon brez dostopa do interneta / spleta	1	2	3	4	5
Digitalni fotoaparati / kamero	1	2	3	4	5
Televizijo	1	2	3	4	5
MP3 predvajalnik / Ipod	1	2	3	4	5
Radio	1	2	3	4	5
Igralne konzole	1	2	3	4	5
DVD predvajalnik	1	2	3	4	5
Berem knjige, revije	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

13. Ali ti starši kdaj prepovedo uporabo računalnika ali mobilnega telefona? (Obkroži samo en odgovor)

- a. Pogosto
- b. Redko
- c. Nikoli

14. Kakšno druženje je zate bolj zabavno? (Obkroži)

- a. Preko računalnika ali mobilnega telefona (Messenger, Facebook, Viber, Snapchat)
- b. Druženje "in live" (v živo, ko se dejansko srečujete s prijatelji)
- c. Drugo: _____

15. Menim, da je v največji meri odvisno od mene, kako bom preživel svoj prosti čas. (Obkroži)

- a. Se strinjam
- b. Se ne strinjam

17. V kolikšni meri se strinjaš ali se ne strinjaš s spodaj navedenimi trditvami? (Označi s križcem)

Trditev:	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Delno se strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Svoj prosti čas bi lahko preživel/a brez računalnika / spleta.					
Svoj prosti čas bi lahko preživel/a brez televizije.					
Svoj prosti čas bi lahko preživel/a brez radia, MP3 predvajalnika.					
Svoj prosti čas bi lahko preživel/a brez mobilnega telefona.					
Svoj prosti čas bi lahko preživel/a brez branja knjig, revij.					

18. S čim bi se ukvarjal, če bi imel več prostega časa?

19. Kaj bi pri preživljanju svojega prostega časa spremenil/a?

Hvala za sodelovanje ☺

Viktorija Kralj Požar, Maja Kristan

Soglasje starša/skrbnika o sodelovanju otroka v raziskavi

Preživljanje prostega časa in mediji v zgodnji adolescenci

Maja Kristan in Viktorija Kralj Požar sva izredni študentki na Fakulteti za socialno delo Ljubljani, in se v svoji magistrski nalogi ukvarjava s tematiko mladi in prosti čas – uporaba medijev in spletnih omrežij. Raziskavo bova izvedli s pomočjo anketnega vprašalnika na osnovni šoli vašega otroka. Anketa je popolnoma anonimna ter namenjena izključno raziskovalni nalogi pri magistrskem delu.

Za ta namen prosiva za soglasje staršev oz. zakonitih zastopnikov z naslednjo izjavo:
Podpisani/a soglašam s tem, da moj otrok/varovanec sodeluje v zgoraj navedeni raziskavi, ter da sem bil/a o namenu njegove izvedbe seznanjen/a.

Za sodelovanje in pomoč se vam iskreno zahvaljujemo!

PROSIMO, IZPOLNITE OBRAZEC S TISKANIMI ČRKAMI!

PODATKI O OTROKU

Ime in priimek: _____

Osnovna šola: _____

Kraj: _____

PODATKI O STARŠU/SKRBNIKU

Ime in priimek: _____

Podpis: _____

Datum: _____